

Universitätsbibliothek Wuppertal

Orationvm Marci Tvl. Ciceronis

Accesserunt breues animaduersiones ex doctissimorum hominum
commentariis, quibus ita loci permulti explicantur, vt vulgo receptæ
lectionis vbique ratio habeatur

Cicero, Marcus Tullius

Lvgdvni, 1586

Oratio XXXII: Pro P. Sextio

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-343](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-343)

PRO P. SEXTIO P. 3.
ORATIO XXXII.

SI quis antea, iudices, mirabatur, quid esset, quod pro tantis opibus reip. tantaq; dignitate imperij, nequaquam satis multi ciues forti, & magno animo inuenirentur, qui auderent se, & salutem suam in discrimen offerre pro statu ciuitatis, & pro communi libertate: ex hoc tempore miretur potius, si quem bonum, & fortem ciuem uiderit, quam, si quem aut timidum, aut sibi potius, quam reip. consulentem. Nam, ut omittatis de uniuscuiusque casu cogitando recordari, uno aspectu intueri potestis eos, qui cum senatu, cum bonis omnibus reip. afflictam excitarunt, & latrocinio domestico liberarint, maestos, sordidatos, reos, de capite, de fama, de ciuitate, de fortunis, de liberis dimicantes: eos autem qui omnia diuina, & humana uiolarint, uexarint, perturbarint, euerterint, non solum alacres, latosq; uolitare, sed etiã uoluntarios fortissimis, atq; optimis ciuibus periculum moliri, de se nihil timere. In quo cum multa sunt indigna, tum nihil minus est ferendum, quam quod iam, non per latrones suos, non per homines egestate, & scelere perditos, sed per uos nobis, per optimos uiros optimis ciuibus periculum inferre conantur: &, quos lapidibus, quos ferro, quos facibus, quos ui, manu, copijs delere non potuerunt, hos uestra auctoritate, uestra religione, uestris sententijs se oppressuros arbitrantur. Ego autem, iudices, qua uoce mihi in agendis

76
93
127
154
174
216
246
271
282
295
310
325
368
383
389
411
417
426
438
445
455
471
481
506
510
523
um. Ci.
530
PRO

P. B. *dis gratijs, cōmemorandoq; eorum, qui de me optime sunt meriti, beneficio, esse utendum putabam, ea nunc uti cogor in eorum periculis depellendis: ijs potissimum uox hac seruiat, quorum opera, & mihi, & uobis, & populo Rom. restituta est. Et, quamquam a Q. Hortensio, clarissimo uiro, atq; eloquentissimo caussa est. P. Sextij perorata; nihilq; ab eo pratermissum est, quod aut pro rep. conquerendum fuit aut pro reo disputandum: tamen aggrediar ad dicendum, ne mea propugnatio ei potissimum de fuisse uideatur, per quem est perfectū, ne ceteris ciuibus deesset. Atq; ego sic statuo, iudices, a me in hac caussa, atq; hoc extremo dicendi loco, pietatis potius quam defensionis, que uela quam eloquentiæ, doloris quam ingenij partes esse susceptas. Itaq; si aut acrius egero, aut liberius, quā qui ante me dixerunt, peto a uobis, ut tantum orationi meæ concedatis, quantum & pio dolori, & iustæ iracundiæ concedendum putetis. Neq; enim officio coniunctior dolor ullius esse potest, quam hic meus, susceptus ex hominis de me optime meriti periculo; neq; iracundia magis ulla laudanda, quam ea, quæ me inflammat eorum scelere, qui cum omnibus salutis meæ defensoribus bellum esse sibi gerendum iudicauerunt. Sed, quoniam singulis criminibus ceteri responderunt, dicam ego de omni statu P. Sextij, de genere uitæ, de natura, de moribus, de incredibili amore in bonos, de studio seruanda salutis communis, atq; otij: contendamq; (si modo id consequi poterō) ut in hac cōfusa, atq; uniuersa defensione, nihil a me, quod ad uestram questionē, nihil quod ad reum, nihil, quod ad remp. pertineat, pratermissum esse uideatur. Et, quoniā in grauissimis temporibus ciuitatis, atq; in ruinæ euerse, atq; afflictæ reip. P. Sextij tribunatus est a fortuna ipsa collocatus, non aggrediar ad illa maxima, atq;*

amp.

amplissima, prius quam docuero, quibus initijs, ac fundamentis hæc tantæ summis in rebus laudes excitatæ sint.

Parente P. Sextius natus est, iudices, homine (ut plerique meministis) & sapiente, & sancto, & severo: qui, cum tribunus pleb. primus inter homines nobilissimos temporibus optimis factus esset; reliquis honoribus non tam uti voluit, quam dignus uideri. Eo auctore, duxit honestissimi, & spectatissimi uiri C. Albini filiam: ex qua hic est puer, & nupta iam filia. Duobus his * grauissimis antiquitatis uiris sic probatus fuit, ut utriq; eorum & carus maxime, & iucundus esset. Ademit Albino soceri nomen mors filie, sed caritatem illius necessitudinis, & beneuolentiam non ademit. hodie sic hunc diligit, ut nos facillime potestis ex hac uel assiduitate eius, uel sollicitudine, & molestia iudicare. Duxit uxorem, patre uiuo, optimi, & calamitosissimi uiri filiam L. Scipionis. Clara in hoc P. Sextij pietas exstitit, & omnibus grata: quod & Massiliam statim profectus est, ut socerum uidere, consulariq; posset, fluctibus reip. expulsum in alienis terris iacentem, quem in maiorum suorum uestigijs stare oportebat; & ad eum filiam eius adduxit, ut illo in sperato aspectu, complexuq; si non omnem, at aliquam partem meroris sui deponeret: & maximis officijs & illius ærummam, quoad uixit, & filie solitudinem sustentauit. Possum multa dicere de liberalitate, de domesticis officijs, de tribunatu militari, de prouinciali in eo magistratu abstinentia: sed mihi ante oculos obseruatur reip. dignitas, quæ me ad se rapit; hæc minora relinquere hortatur. Quæstio hic C. Antonij collegæ mei, iudices, fuit sorte, sed societate consiliorum, mens. Impedior nonnullis officijs, ut ego interpretor, religione, quo minus exponam, quam multa ad me detulerit, quæ ante prouiderit. Atq; ego de Antonio nihil

dico, præter unum, numquam illum in illo summo timore ac periculo ciuitatis, neq; communem metû omnium, neq; propriam nonnullorum de ipso suspicionem, aut infitiando tollere, aut dissimulando sedare uoluisse. In quo collega sustinendo, atq; moderando, si meam in illum indulgentiam coniunctam cum summa custodia reipublicæ laudare uere solebatis: par prope laus P. Sextij esse debet: qui suum ita consulem obseruauit, ut & illi quaestor bonus, & uobis omnibus optimus ciuis uideretur. Idem, cum illa coniuratio ex latebris, atq; ex tenebris erupisset, palamq; armata uiolaret; uenit cum exercitu Capuam: quam urbem propter plurimas belli opportunitates ab illa impia, & scelerata manu attentari suspicabamur: & inde M.* Aulanium tribunum militum Antonij, Capua præcipitem eiecit, hominem perditum, & non obscure Pisauri, & in alijs agri Gallici partibus in illa coniuratione uersatum. Idemque C.* Marcellum, cum is non solum Capuam uenisset, uerum etiam se quasi armorum studio in maximam familiam coniecisset, exterminandum ex illa urbe curauit. Qua de causa, & tum conuentus ille Capua, qui propter salutem illius urbis consulatui conseruatam meo me unum patrum adoptauit, huic apud me P. Sextio maximas gratias egit, & hoc tempore ijdem homines, nomine commutato, coloni, decurionesq; fortissimi, atq; optimi uiri beneficium P. Sextij testimonio declarant: periculum decreto suo deprecantur. Recita quæso, P. Sexti, quid decreuerint Capuæ decuriones, ut iam uirilis tua uox possit aliquid significare inimicis nostris, quidquam, cum se corroborarit, effectura esse uideatur. DECRETVM DECVRIONVM.

P. 5. Non recito decretum officio aliquo expressum uicinitatis, aut clientela, aut hospitij publici, auro ambitionis, aut

commendationis gratia; sed recito memoriam perfuncti periculi, prædicationem amplissimi beneficij, * uicem officij præsentis, testimonium præteriti temporis. Atq; illis temporibus iisdem, cū iam Capuam metu Sextius liberasset, urbem senatus, atq; omnes boni, deprehēsis, atq; oppressis domesticis hostibus, me duce, ex periculo maximis extraxissent: ego litteris eum Capua accersui cum illo exercitu, quem tum secum habebat. Quibus hic litteris lectis, ad urbem confestim incredibili celeritate aduolauit. Atq; ut illius temporis atrocitatē recordari possitis, audite litteras, & uestram memoriam ad timoris præteriti cogitationem excitate. LITTERAE CIC. CONSULIS. Hoc aduentu P. Sextij, tribunorum plebis nouorum, qui tum extremis diebus consulatus mei res eas, quas gesseram, uexare cupiebant, reliquiq; coniurationis impetus, & conatus sunt retardati. Ac, posteaquam est intellectum, Catone tribuno plebis fortissimo, atque optimo ciue, rempublicam defendente, per seipsum s. p. q. r. sine militum præsidio tueri facile maiestatem suam, & dignitatem eorum, qui salutem communem periculo suo defendissent; Sextius, cum illo suo exercitu summa celeritate est Antonium consecutus. Hic ego quid prædicem, quibus hic rebus consulem ad rem gerendam excitari? quot stimulos admouerit homini studioso fortassis uictoriae, sed tamen nimium communem Martem, belliq; casum metuenti? longum est, omnia dicere: sed hoc * breue dicam. Si M. Petreij non excellens animus, & amore reip, præstans in rep. uirtus, non summa auctoritas apud milites, non mirificus usus in re militari existisset, neq; adiutor ei P. Sextius ad excitandū Antonium, cohortandū, impellēdum fuisset; datus illo in bello esset hyemi locus; neq; unquam Catilina, cum e pruina Apennini, atq;

P. B.

e nini

e niuibus illis emerisset, atq; astatem integram nactus, Italiae caulas, & pastorum stabula praedari cepisset, sine multo sanguine, ac sine totius Italiae uastitate miserrima concidisset. Hunc igitur animum ad tribunatum attulit P. Sextius, ut quaesturam Macedoniae relinquam, & aliquando ad haec propiora ueniam. Quamquam non est omittenda singularis illa integritas provincialis: cuius ego nuper in Macedonia uidi uestigia non pressa leuiter ad exigui praedicationem temporis: sed fixa ad memoriam illius provinciae sempiternam. Verum haec ita praetereamus, ut tamen intuentes, & respectantes relinquamus. Ad tribunatum, quia ipse ad sese iam dudum uocat, & quodammodo absorbet orationem meam, cōtento studio, cursuq; ueniamus. De quo quidem tribunatu ita dictum a Q. Hortensio, ut eius oratio non defensionem modo criminum uideretur continere, sed etiā memoria dignam reipublicae capeſſenda auctoritatem, disciplinamque praescribere. Sed tamen, quoniam tribunatus quidē totus P. Sextij nihil aliud, nisi meum nomen, caussamq; sustinuit; necessario mihi de iisdem rebus esse arbitror, si non subtilius disputandum, at certe, iudices, dolentius deplorandum. Qua in oratione si asperius in quosdam homines inuehi uellē, quis non concederet, ut eos, quorū scelere furore uolatus essem, uocis libertate perstringerē? Sed, ut agā moderate, & huic potius tempori seruiam, quā dolori meo, si qui occulte a salute nostra dissentiant, lateant: si qui fecerunt aliquid aliquando, atq; iudem nunc tacēt, & quiescūt, nos quoq; simus oblitī: si qui se offerunt insolenter, & insectanter, quo ad ferri poterunt, perferemus: neq; quemquam offendet oratio mea, nisi qui se ita obtulerit, ut in eum non inuasisse, sed incurrisse uideamur. Sed necesse est, antequam de tribunatu Sextij dicere

dicere incipiam, me totū superioris anni reip. naufragium exponere. In quo colligendo, ac reficienda salute communi, omnia reperientur P. Sextij dicta, facta, consilia uersata. Fuerat ille annus in rep. magno metu, & multorum timore, tamquam intentus arcus in me unum, sicut uulgo ignari rerum loquebantur; re quidem uera in uniuersam remp. traductione ad plebem furibūdi hominis, ac perditū, mihi irati, sed multo acrius otij, & cōmunis salutis inimici. Hunc uir clarissimus, mihiq; multis repugnantibus, amicissimus Cn. Pompeius omni cautione, fœdere, exsecratione deuinxerat, nihil in tribunatu contra me esse facturum. At ille nefarius, ex omnium scelerum colluione natus, parum se fœdus uiolaturum * est arbitratus, nisi ipsum cautionem alieni periculis suis proprijs periculis terruisset. Hanc terram immanemq; bellūā uinctam auspicijs, alligatam more maiorum, constrictam legum sacratarum catenis * soluit subito legum cura consul, uel, ut ego arbitror, exoratus, uel, ut non nemo putaret, mihi iratus, ignarus quidē certe, & imprudens impendentium tantorum scelerum, ac malorum. Qui tribunus pleb. felix in euertenda rep. fuit nullis suis neruis. Qui enim in eiusmodi uita nerui esse potuerunt, hominis fraternis flagitijs, sororij stupris, omni inaudita libidine infamis? Sed fuit profecto quædam illa reip. fortuna fatalis, ut ille cæcæ, atq; amēs tribunus plebis nācisceretur, quid dicam consules? hoc cime ut ego appellem nomine euerfores huius imperij, proditores uestræ dignitatis, hostes honorum omnium; qui ad delendum senatum, affligendum equestrem ordinem, extinguenda omnia iura, atq; instituta maiorum, se illis fascibus, ceterisq; insignibus summi honoris, atque imperij ornatos esse arbitrabantur. Quorum per deos immortales, si nondum scelera, uulneraque

P.B.

b b b

inusta

iniusta reip. multis recordari, uultum, atq; incessum animis
 in uicamini: facilius facta eorum occurrent mentibus ue-
 stris, si ora ipsa oculis proposueritis. Alter unguentis af-
 fluens, calamistrata coma, despiciens conscios suprorum,
 ac ueteres uexatores etatule sua, putealis, & feneratorum
 gregibus inflatus, atq; * percussus, olim ne Scyllæo illo aris
 alieni in freto ad columnam adheresceret, in tribunatus
 portum perfugerat. Contemnebat equites Romanos, mini-
 tabatur senatui, uenditabat se operis atque ijs se ereptum,
 ne de ambitu causam diceret, predicabat, ab ijsdemque se
 etiam, inuito senatu, provinciã sperare dicebat: eamq; nisi
 adeptus esset, se incolumen nullo modo fore arbitrabatur.
 Alter, o dii boni, quam tæter incedebat, quam truculentus,
 quam terribilis aspectu! unum aliquem te ex barbatis il-
 lis exemplum imperij ueteris, imaginem antiquitatis, co-
 lumen reip. diceret intueri, uestitus asper, nostra hac pur-
 pura plebeia ac pane fusca, capillo ita horrido, ut Capua,
 in qua ipse tum imaginis formande causa diuini ratum
 gerebat, se plasiã sublaturus uideretur. Nam quid ego
 de supercilio dicam, quod tum hominibus non supercilium,
 sed pignus reipub. uidebatur et tanta erat grauitas in oculo,
 tanta frontis contractio: ut illo supercilio * resp. tamquam
 Atlante calum, niti uideretur. Erat deniq; hic omnium ser-
 mo. Est tamen reip. magnum firmumq; subsidium: habeo,
 quem opponã labi illi, atq; cæno: uultu medius fidius, col-
 legæ sui libidinem, leuitatemq; franget: habebit senatus in
 hunc annum, quem sequatur: non deerit auctor, & dux
 bonis. mihi deniq; homines præcipue gratulabantur, quod
 habiturus essem contra tribunum pleb. furiosum, & auda-
 cem, cum amicis, & affinem, tum etiam sortem & gra-
 uem consulẽ. Atq; eorum aliter fefellit neminem. Quis enim
 clauum

laui tanti imperij tenere, & gubernacula reip. tractare
 in maximo cursu ac fluctibus posse arbitretur: hominem
 mersum subito ex diurnis tenebris lustrorū, ac stupro-
 rum, uino, ganeis, lenocinijs, adulterijsq; confectum: cum is
 prater spem, in altissimo gradu alienis opibus positus esset
 qui non modo tempestatē intueri impendentem temulen-
 tus, sed ne lucem quidē insolitā aspicere posset. Alter mul-
 tos plane in omnes partes sefellit. Erat enim hominū opi-
 onī nobilitate ipsa blanda conciliatricula commendatus.
 omnes boni semper nobilitati fauemus, & quia utiles est
 eip. nobiles homines esse dignos maioribus suis, & quia
 ualet apud nos clarorū hominum, & bene de rep. merito-
 rum memoria etiam mortuorū. quia tristem semper, quia
 aciturnum, quia subhorridum, atq; incultum uidebant, &
 quod erat eo nomine, ut ingenerata familia frugalitas ui-
 deretur, fauebant, gaudebāt, & ad integritatem maiorum
 be sua hominem uocabant, materni generis obliti. Ego
 utem (uere hoc dicam, iudices) tantum esse in homine sce-
 ris, audacis, crudelitatis, quantum ipse cum repub. senti-
 umquā putauit. Nequam esse hominē, & leuem, & falsa
 opinionone, errore hominum ab adolescentia commendatum
 uebam. etenim animus eius uultu, flagitia parietibus te-
 uebantur. sed hæc obstructio nec diuturna est, nec obducta
 a, ut curiosis oculis perspicere non possit. Videbamus genus
 a, & desulā, inertā: inclusas eius libidines, qui paullo pro-
 us acceperant, intuebatur: deniq; etiam sermonis ansas
 uebat, quibus reconditos eius sensus tenere possemus. Lau-
 uebat homo doctus philosophos nescio quos: neq; corū ta-
 ten nomina poterat dicere. sed eos tamen laudabat maxi-
 te, qui dicuntur prater ceteros esse auctores & laudato-
 s uoluptatis: cuius, & quo tempore, & quomodo, non
 bbb 2 qua

querebat: uerbum ipsum omnibus modis animi, & corporis deuorabat: eosdemque præclare dicere aiebat, Sapientes omnia sua caussa facere: remp. capeffere hominem bene sanum non oportere: nihil esse præstabilius otiosa uita, & plena, & conferta a uoluptatibus. eos autē, qui dicerent dignitati esse seruiendū, reip. consulendum, officij rationem in omni uita non commodi esse ducendam, * subeunda pro patria pericula, uulnera excipienda, mortem oppetendam uaticinari, atq; insanire dicebat. Ex his assiduis eius quotidianisq; sermonibus, & quod uidebam quibuscum hominibus in interiore adium parte uiueret, & quod ita domus ipsa fumabat, ut multa eius sermonis indicia redoleret, stantebam sic, boni nihil ab illis nugis expectandū; mali quidem certe nihil pertimescendū. Sed ita est iudices, ut si gladium paruo puero, aut si imbecillo seni, aut debili dederis, ipse impetu suo nemini noceat: sin ad nudum uel fortissimū uiri corpus accefferit, possit acie ipsa, & ferri uiribus uulnerare: ita cū hominibus eneruatis, atq; ex sanguibus consulatus tamquam gladius esset datus, qui per se pungeret.

F. 8. neminē umquam potuissent, hi summi imperij nomine armati, remp. contrucid uerunt: fœdus fecerunt cum tribuno pleb. palam, ut ab eo prouincias acciperent, quas ipsi uellent, exercitum, & pecuniam quantam uellent, ea lege, si ipsi prius tribuno plebis afflictam remp. tradidissent, id autem fœdus meo sanguine iustum sanciri posse dicebant. Quare patefacta (neq; enim dissimulari tantum scelus poterat nec latere) promolgantur uno eodemq; tempore rogationes ab eodem tribuno de mea pernicie, & de prouincijs consulum nominatim. Hic tum senatus sollicitus, nos equites excitari, Italia cuncta permota, omnes deniq; omnium generum, atq; ordinum ciues summa reip. a consulibus, atq; a summi

summo imperio petendum esse auxilium arbitrabantur,
 cum illi soli essent, præter furiosum illum tribunum, duo
 reipub. turbines, qui non modo * præcipitanti patriæ non
 subuenirent, sed etiam nimium tarde concidere mærent.
 Flagitabatur ab his quotidie cum querelis bonorum om-
 nium, tum etiam precibus senatus, ut meam causam susci-
 perent, agerent aliquid, denique ad senatum referrent. hi
 non modo negando, sed etiam irridendo amplissimum quæ-
 que illius ordinis insequabantur. Hic subito cum incredibili
 in Capitolium multitudo ex tota urbe cunctaque Italia
 conuenisset; uestem mutandam omnes, meq; etiam omni
 ratione privato consilio (quoniam publicis ducibus respu-
 careret) defendendum putarunt. Erat eodem tempore se-
 natus in æde Concordiæ, quod ipsum templum represen-
 tabat memoriam consulatus mei; cum flens uniuersus
 ordo circinnatum consulem orabat. nam alter ille horri-
 dus, & seuerus consulto se domi continebat. Qua tum su-
 perbia cænum illud, ac labes, amplissimi ordinis preces, & P. B.
 clarissimorum ciuium lacrymas repudiavit! me ipsum ut
 contempsit heluo patriæ! nam quid ego patrimonij dicam,
 quod ille, cum quasi quæstum faceret, amisit? cum ue-
 nisset ad senatum, nos, uos, inquam, equites Roman. &
 omnes boni ueste mutata, nos, inquam, pro meo capite ad
 pedes lenonis impurissimi proiectis; cum uestris preci-
 bus a latrone illo repudiatis, uir incredibili fide, magni-
 tudine animi constantia L. * Mummius ad senatum de re-
 publ. retulit senatusque frequens uestem pro mea salu-
 te mutandam censuit. O diem illum, iudices, funestum
 senatui, bonisque omnibus, reipubl. luctuosum, mihi ad
 domesticum mærorem grauem, ad posteritatis memoriam
 gloriosum. Quid enim quisquam potest ex omni memo-

ria sumere illustrius, quam pro uno ciue & bonos omnes
 privato consensu, & uniuersam senatum publico consilio
 mutasse uestem? Quæ quidē tum mutatio non deprecatio-
 nis causa est facta, sed luctus. quem enim deprecarentur,
 cum omnes essent sordidati, cumq; hoc satis esset signi, esse
 improbum, qui mutata ueste non esset? Hac mutatione ue-
 stis facta, tanto in luctu ciuitatis, omitto quid ille tribunus
 omnium rerum diuinarum humanarumq; prædo fecerit,
 qui adesse nobilissimos adolescentes, honestissimos equites
 Rom. deprecatores salutis meæ iusserit, eosque operarum
 suarum gladijs, & lapidibus obiecerit: de consulibus lo-
 quor, quorum fidee respub. niti debuit. examinatus euolat
 ex senatu non minus perturbato animo, atq; uultu, quam
 si annis ante paucis in creditorum conuentum incidisset:
 aduocat concione: habet orationem talem consul, qualem
 nunquam Catilina uictor habuisset: errare homines, si
 etiam tum senatum aliquid in republ. posse arbitrarentur:
 equites uero Rom. daturus * illius diei poenas, quo, me con-
 sulo, cum gladijs in cliuo Capitolino fuissent: uenisse tem-
 pus ijs, qui in timore fuissent (coniuratos uidelicet dicebat)
 uidefendi se. Si dixisset hoc solum, omni supplicio esset di-
 gnus. nam oratio ita consulis perniciofa, potest temp. la-
 besfactare. Quid fecerit, uideite: L. Lamiæ, qui cum me
 ipsum pro summa familiaritate, quæ mihi cum fratre, cum
 patre eius erat, uicē diligebat, tum pro republ. uel mortem
 oppetere cupiebat, in concione relegauit, edixitque ut ab
 urbe * abesset. M. passus, quod esset ausus pro ciue, pro bene
 merito ciue, pro amico, pro republ. deprecari. Quid hoc
 homine facias? aut quo ciuem importunum, aut quo po-
 tius hostem, tam sceleratum reserves? qui, ut omitam ce-
 tera, quæ sunt ei cum collega immuni impuroq; coniuncta
 atq;

atque communia, hoc unum habet proprium, ut expulerit
 ex urbe, relegarit, non dico equidem Romanum, non orna-
 tissimum, atque optimum uirum, non amicissimum reipub.
 ciuem, non illo ipso tempore una cum senatu, & cum bo-
 nis omnibus casum amici, reique publi. lugentem, sed ci-
 uem Romanum sine ullo iudicio, aut edicto ex patria con-
 sul eiecerit. Nihil acerbius socij Latini ferre soliti sunt,
 quam id, quod perraro accidit, ex urbe exire a consuli-
 bus iuberi. atque illis tamerat reditus in suas ciuitates,
 ad suos lares familiares: & in illo communi incommodo
 nulla in quemquam propria ignominia nominatim cade-
 bat. hoc uero quid est? exterminabit ciues Romanos edicto
 consul a suis dijs penatibus? expellet a patria? deliget quera
 uolet, damnabit, atque eijciet nominatim? hic, si umquam
 uos eos, qui nunc estis in repub. fore putasset, si denique
 imaginem iudiciorum, aut simulacrum aliquod futurum
 in ciuitate reliquum credidisset; nunquam ausus esset se-
 natum de repub. tollere, equitum Roma. preces aspernari,
 ciuium denique omnium nouis, & inauditis edictis ius, li-
 bertatemque euertere. Et si me attentissimis animis sum-
 ma cum benignitate auditis, iudices; tamen uereor, ne quis
 forte uestrum miretur, quid hac mea oratio tam longa,
 ac tam alte repetita uelit, aut quid ad P. Sextij causam,
 eorum qui ante huius tribunatum reipub. uexarunt, de-
 licta pertineant, mihi autem hoc propositum est ostendere,
 omnia consilia P. Sextij, mentemq; totius tribunatus hanc
 fuisse, ut afflictæ, & perditæ reipub. quantum posset,
 mederetur. Ac si in exponendis uulneribus illis, de me ipso
 plura dicere uidebor, ignoscitote. nam & illam meam
 cladem uos, & omnes boni maximum esse reipub. uulnus
 iudicastis; & P. Sextius est reus non suo, sed meo nomine:

qui, cum omnem vim sui tribunatus in mea salute consumpserit, necesse est meam causam praeteritū temporis cum huius praesenti defensione esse coniunctam. Erat igitur in lectu senatus: squalabat civitas publico consilio, mutata ueste: nullum erat Italiae municipium, nulla colonia, nulla praefectura, nulla Romae societas vectigalium, nullum collegium, aut concilium, aut omnino aliquod commune consilium, quod tum, non honorificentissime decreuisset de mea salute: cum subito edicunt duo consules, ut ad suum uestitum senatores redirent. Quis umquam consilium senatum ipsius decretis parere prohibuit? quis tyrannus miseros lugere uetuit? parumne est, Piso, ut omittam Gabinium, quod tantum homines fefellisti, ut negligeres auctoritatem senatus? optimi cuiusque consilia contemneres? rempublicam proderes? consulare nomen affligeres? etiamne edicere audeas ne morerentur homines meam, suam, reipublicae calamitatem, neue hunc suum dolorem ueste mutata, significarent? siue illa uestis mutatio ad laetum ipsorum, siue ad deprecandum ualebat, quis umquam tam crudelis fuit, qui prohiberet quemquam aut sibi morere, aut ceteris supplicare? quid? sua sponte homines in amicorum periculis uestium mutare non solent? pro te ipso, Piso, nemone mutauit? ne isti quidem, quos legatos non modo nullo senatusconsulto, sed etiam repugnante senatu tunc tibi legasti? Ergo hominis desperati, & proditoris reipublicae casum lugerunt fortasse qui uolent: cuius florentissimi beneuolentia bonorum, & optime de salute patriae meriti periculum coniunctum cum periculo ciuitatis lugere senatum non licebit? eisdem consules (si appellandi sunt consules, quos nemo est, qui non modo ex memoria, sed etiam

ex fastis euellendos non putet) pacto iam fœdere pro-
 uinciarum, producti in circo Flaminio in concionem ab
 illa furia ac peste patria maximo cum gemitu uestro, illa
 omnia quæ tum contra me, contraq; rempub. * dixerant,
 uoce, ac sententia sua comprobauerunt. Iisdem consilibus
 sedentibus, atque inspectantibus lata lex est, ne auspicia
 ualerent, ne quis obnuntiaret, ne quis legi intercederet, ut
 omnibus* festis diebus legem ferri liceret: ut lex Aelia, lex
 Fufia ne ualeret, qua una rogatione, quis est, qui non
 intelligat uniuersam remp. esse deletam? Iisdem COSS.
 inspectantibus, seruorum delectus habebatur pro tribu-
 nali Aurelio nomine collegiorum, cum uicatim homi-
 nes conscriberentur, decuriarentur, ad uim, ad manus,
 ad cadem, ad direptionem incitarentur. Iisdem COSS.
 arma in templum Castoris palam comparabantur, gra-
 dus eiusdem templi tollebantur, armati homines forum, &
 conciones tenebant, cades lapidationesque fiebant: nullus
 erat senatus, nihil reliqui magistratus, unus omnẽ omnium
 potestatem armis, & latrocinijs possidebat, non aliqua
 ui sua, sed cum * duos consules a repub. * prouinciarum fœ-
 dere retraxisset, insultabat, dominabatur, alijs polliceba-
 tur, terrore, ac metu multos, plures etiam spe, & promissis
 tenebat. Quæ cum essent eiusmodi, iudices, cum senatus
 daces nullos, ac pro ducibus proditores, aut potius aper-
 tos hostes haberet, equester ordo reus a consilibus citaretur,
 Italia totius auctoritas repudiaretur, alij nominatim
 relegarentur, alij metu, ac periculo terrentur, arma es-
 sent in templis, armati in foro, eaque non silentio consu-
 lum dissimularentur, sed & uoce, & sententia comproba-
 rentur, cum omnes urbem nõdum excisam, & euersam, sed
 iam captã, atq; oppressam uideremus, tamen his tãtis ma-
 lis,

lis, tanto bonorum studio, indices, restitistemus. Sed me alij
metus, atq; alie curæ & suspitione, que mouerunt. Exponam
enim hodie no die, indices, omnem rationem facti, & cõsi-
lij mei, neq; huic uero tanto studio audieñdi, neq; uero huic
tantæ multitudini, quantæ meæ memoria numquam ullo in
iudicio fuit, deero. Nam si ego in causâ tam bonâ, tanto stu-
dio senatus, consensu tam incredibili honorũ omnium tam
parato, tota deniq; Italia ad omnẽ contentionem expedita,
cessi tribuni pleb. despiciatissimi hominis furori, cõtemp-
simorum consuli leuitatem, audaciamq; pertimui; nimium
me timidum, nullius animi, nullius consilij fuisse confiteor.
quid enim simile fuit in Q. Metello? cuius causam etsi om-
nes boni probabant; tamen neq; senatus publice, neq; ullus
erudo proprie, neque suis decretis Italia tota susceperat. ad
suam enim magis quandã ille gloriam, quã ad perspicuam
P. I. I. salutem reip. spectarat, cũ unus in legem per uim latam iu-
rare noluerat. deniq; uidebatur ea conditione tam fortis fuis-
se, ut cum patria caritate constantiã gloriã commutaret.
erat autem ei res cũ exercitu C. Marij inuictio: habebat ini-
micum C. Marij conseruatore[m] patriæ. sextum iam illum
consulatum gerentẽ res erat cum L. Saturnino iterum tri-
buno pleb. uigilante homine, & in causâ populari si non
moderate, at certe populariter agente. at tamen nec tergi-
uersatus cessit, ne aut uictus a fortibus uiris cũ dedecore ca-
deret, aut uictor multis, & fortibus ciuibus remp. orbaret.
Meã causam senatus palam, equester ordo acerrime, cun-
ctæ Italia publice, omnes boni proprie, enixeq; susceperant:
eas res gesseram, quarum non unus auctor, sed dux om-
nium uoluntatis fuissem, quæque non modo ad singularem
meam gloriam, sed ad salutem communem omnium ci-
uium, & prope gentiũ pertinerent; ea conditione gesseram,

ut meum factum semper omnes prestare, tueriq; deberent. Erat autem mihi contentio non cum victore exercituum, sed cum operis conductis, & ad diripiendam urbem concitatis: habebam inimicum non C. Marium terrorem hostium, spem subsidiumq; patrie, sed duo importuna prodigia, quos egestas, quos aris alieni magnitudo, quos lenitas, quos improbitas tribuno pl. constrictos addixerat. Nec mihi res erat cum Saturnino, qui quod a se quaestore Ostiensi per ignominiam ad principem & senatum, & civitatis, M. Scaurum rem frumentarium translata sciebat, dolorem suum magna contentione animi persequatur; sed cum scurrarum locupletum scorto, cum sororis adultero, cum stuprorum sacerdote, cum uenefico, cum testamentario, cum si- P. B. cario, cum latrone, quos homines, si id, quod facile factum fuit, & quod fieri debuit, quodq; a me optimi, & fortissimi ciues flagitabunt, nisi armisq; superassem, non uerebar, ne quis aut uim uel repulsam reprehenderet, aut perditorum civium uel potius domesticorum hostium mortem mereret. sed me illa mouerunt: omnibus in concionibus illa furia clamabat, se, quae faceret contra salutem meam, facere auctore Cn. Pompeio clarissimo uiro, mihiq; & nunc, & quoad licuit amicissimo. M. Crassus, quo cum mihi erant omnes amicitiae necessitudines, uir fortissimus ab eadem illa peste infectissimus esse meis fortunis predicabatur. C. Caesar, qui a me nullo meo merito alienus esse debebat, inimicissimus esse meae saluti ab eodem quotidianis concionibus dicebatur, his se tribus auctoribus in consilijs capiendis, adiutoribus in re gerenda esse usurum dicebat, ex quibus unum habere exercituum maximam in Italia: * duos, qui priuati tum esset, & praesse, & parare, si uellent, exercituum posse: idq; facturos esse dicebat, nec mihi ille iudicium populi, nec legumam ali

aliquā contentionē, nec disceptationem, aut causſa dictio-
 nem, ſed vim, arma, exercitus, imperatores, caſtra denun-
 tiabat. Quid ergo inimici oratio, uana præſertim, tam im-
 probe in clariffimos uiros coniecta me mouit? me uero non
 mouit illius oratio, ſed eorū taciturnitas, in quos illa oratio
 tam improba conferebatur. qui tum, quamquam ob aliam
 cauſam tacebant; tamen hominibus omnia timentibus ta-
 cendo loqui, non inſultando conſiteri uidebantur. illi autem
 aliquo tū timore perterriti, quod acta illa, atq; omnes res
 ſuperioris anni labefactari a prætoribus, in ſenatu a ſena-
 tu, atq; principibus ciuitatis putabant, tribunum popula-
 rē a ſe alienare nolebant, ſuaq; ſibi propiora pericula eſ-
 ſe, quā mea, loquebantur. Sed tamē Cræſus a conſulibus
 P. 12. meam cauſam ſuſcipiendam eſſe dicebat; eorū fidem
 Pōpeius implorabat; neq; ſe priuatū cauſæ publice ſuſce-
 pta deſuturū eſſe dicebat. Quem uirū ſtudioſum mei, cupi-
 diſſimū reip. conſeruanda, domi meæ certi homines ad eam
 rem cōpoſiti monuerunt, ut eſet cautior: eiſq; uitæ a me
 inſidias apud me domi poſitas eſſe dixerunt: atq; hanc ei
 ſuſpicionem alij literis mūtendis, alij nuntijs, alij corā ip-
 ſi excitauerūt: ut ille, cum a me certe nihil timeret; ab illis,
 ne quid meo nomine molirentur, ſibi cauendū putaret. Ipſe
 autem Caſar, quē maxime ignari homines ueritatis mihi
 eſſe iratum putabant, erat ad portas, erat cum imperio,
 erat in Italia eius exercitus, * inq; eo exercitu ipſius tri-
 buni plebis inimici mei fratrem præfecerat. Hæc ego cum
 uiderem (neque enim erant occulta) ſi natum ſine quo ci-
 uitas ſtare non poſſet, omnino de ciuitate eſſe ſublatum:
 conſules, qui publici conſilij duces eſſe deberent, perfeciſſe,
 ut per ipſos publicum conſilium funditus tolleretur: eos
 qui plurimum poſſent opponi omnibus concionibus falſo,
 ſed

sed formidolose tamen, auctores ad perniciē meā concio-
 nes haberi quotidie contra me: uocē pro me, ac pro rep. ne-
 minē mittere: intent a signa legionū existimari ceruicibus,
 ac bonis uestris falso, sed putari tamē: coniuratorū ueteres
 copias, & effusam illā, ac superatā Catilinae manū impor-
 tunā nouo duce, & insperata cōmutatione verū esse reno-
 uatā, hęc cum uiderē, quid agerem, iudices? scio enim tū nō
 mihi uestrum studium, sed mecum prope uestro defuisse. con-
 tenderē contra tribunū pl. priuatus armis? uicissent impro-
 bos boni, fortes, inertes: interfectus esset is, qui hac una
 medicina sola potuit a reip. peste depelli. quid deinde? quid
 reliqui arū restaret? quid deniq? erat dubium, quin ille san-
 guis tribunitius, nullo praesertim publico cōsilio profusus,
 consules uliores, & defensores esset habiturus? cū quidē in
 cōcione dixisset, aut mihi semel pereur dū, aut bis esse uin-
 cendū. quid erat bis uincere? id profecto, ut cū amentissimo
 tribuno pl. cū decertassem, cum consulibus, ceterisq; eius
 ultoribus dimicarem. Ego uero si mihi uni pereundum fuis-
 set, ac nō accipiēda plaga mihi insanabilis, * illi mortifera,
 quam reip. imposuissēm, semel perire tamen iudices, ma-
 luissēm, quam bis uincere. Erat enim illa altera eiusmodi
 contētio, ut neq; uicti, neq; uictores remp. tenere possēmus.
 Quid, sit in prima contentione uī tribunitia uictus in foro
 cum multis bonis uiris concidissēm? Senatū consules credo
 uocassent, quē totum de ciuitate delerant. ad arma uoca-
 rent, qui ne uestitu quidē defendi remp. fuissent. a tribuno
 pl. post interitum meū dffidissent, qui eandē horā me a pe-
 stis, & suorū praeuorū esse uoluissent. Vnum enim mihi
 restabat illud, quod forsitan nō nemo uir fortis, & acris
 animi, magniq; dixerit, Restitisses, repugnasses, mortē pu-
 gnās oppetisses, de quo te, te, in quā, patria, obtestor, & uos
 pe

P. B.

penates patrij q; dij, me uestrarij sedium templorumq; causa, me propter salutem meorum ciuium, quæ mihi semper fuit mea carior uita, dimicatione cadẽq; fugisse. Etenim si mihi in aliqua naue cum meis amicis nauiganti hoc, iudices, accidisset, ut multi ex multis locis prædones classibus eã nauẽ se oppresuros minitarentur, nisi me unũ sibi dedidissent: si id ueltores negarent, ac mecum simul interire, quã me tradere hostibus mallent; iocissimẽ me ipse potius in profundũ, ut ceteros conseruare, quam illos mei tam cupidus non modo ad certã mortem, sed in magnam uitæ discrimen adducerem. Cum uero in hanc reip. nauem, ereptis senatui gubernaculis, fluitantẽ in alto tempestatibus seditionum, ac discordiarum armata tot classes, nisi ego unus deditus essem, incursum uiderentur: cum proscripio, cades, direptio denuntiarentur: cum alij in suspitione periculi sui non defenderent, alij uetere odio bonorum incitarentur, alij inuiderent, alij obstare sibi me arbitrarentur, alij ulcisci dolorem suum aliquem uellent, alij rem ipsam publicã, atq; hũc bonorum statum otiumq; odissent, & ob hasce causas tot tamq; uarias me unum deposcere: depugnare potius cũ summo, non dicam exitio, sed periculo certe uestro libero- rumq; uestrorum, quam non id quod omnibus impendebat unus pro omnibus susciperem, ac subirem? Victi essent improbi: at ciues, at ab eo priuato, qui sine armis rempubl. etiam consul cõseruaret, sin uicti essent boni, quid superesset? non ad seruos uidetis rem uenturam fuisse an mihi ipsi, ut quidã putant, fuit mors equo animo oppetenda? quidẽ tum mortem me fugiebam? an erat res ulla, quam mihi magis optandam putarem? aut ego illas res tantas in tanta improborum multitudine cum gerebam, non mihi mors, non exsilium ob oculos uersabantur? non hæc deniq; a

me

me tum, tamquam fata, in ipsa re gerenda* concinebantur?
 an erat mihi in tanto luctu meorum, tanta disfunctione,
 tanta acerbitate, tanta spoliatione omnium rerum, quas mihi
 aut natura aut fortuna dederat, uita retinenda? tam eram
 rudis? tam ignarus rerum? tam expers consilij, aut ingenij?
 nihil audieram? nihil uideram? nihil ipse legendo, queren-
 doq; cognoueram? nesciebam uita breuē esse cursum, glo-
 ria sempiternum? cum esset omnibus definita mors, optan-
 dum esse, ut uita quae necessitati deberetur, patriae potius
 donata quam reseruata natura uideretur? nesciebam inter
 sapientissimos homines hanc contentionem fuisse, ut alij di-
 cerent animos hominum, sensusq; morte restingui, alij au-
 tem tum maxime mentes sapientum, ac fortium uirorum,
 cum e corpore excessissent, sentire ac uigere; quorum alte-
 rum fugiendum nō esse, carere sensu: alterum etiam optan-
 dum, meliorem esse sensu. deniq; cum omnia semper ad digni-
 tatem retulisset, nec sine ea quicquam expetendū esse ho-
 mini in uita putassem; mortem, quā etiam uirgines Athe-
 nis, regis, opinor, Erecthabei filia pro patria contēpsisse di-
 cuntur; ego uir consularis tantis rebus gestis timerē? pra-
 fertim, cum eius essem ciuitatis, ex qua Q. Mucius solus in
 castra Porsenae uenisset, eumque interficere, proposita sibi
 morte, conatus esset: ex qua P. Decius primum pater, post
 aliquot annos patria uirtute praeditus filius, se ac uitam
 suam instructa acie pro salute populi Roma, uictoriaq; de-
 uouisset: ex qua innumerabiles alij partim ad piscedae lau-
 des, partim uitanda turpitudinis causa mortem in uarijs
 bellis, aequissimis animis oppetissent: in qua ciuitate ipse
 meminisset patrem huius M. Crassi fortissimum uirum ne
 uideret uictorem uiuus inimicum, eadem sibi manu uitam,
 exhaustisse, qua mortē saepe hostibus obtulisset. Hac ego, et
 multā

P. B.

multa alia cogitās, hoc uidebam, si causam publicam mea mors peremisset, neminem unquam fore, qui auderet suscipere contra improbos ciues reip. salutem. itaq; non solum si ui interissem, sed etiā si morbo extinctus essem, fore putabam, ut exemplum reip. conseruanda mecum simul interiret.

P. 14. Quis enim unquam, me a senatu populoq; Romano tanto bonorum omnium studio * nunc restituto, (quod certe si essem interfectus, accidere non potuisset) ullam reip. partem cum sua minima inuidia auderet attingere? Seruauit igitur remp. discessu meo, iudices: eadem a uobis, liberi isq; uestris, uastitatem, incendia, rapinas meo dolore, luctuq; depulsi: & unus rempublicam bis seruauit, semel gloria, iterum ærumna mea. neq; enim in hoc me hominē esse infitiabor unquā, ut me optimo fratre, carissimis liberis, fidissima coniuge, uestro conspectu, patria, hoc honoris gradu sine dolore caruisse glorier. quod si fecissem, quod a me beneficium haberetis, cum pro uobis ea, qua mihi essent uilia, reliquissem? hoc, meo quidem animo, summi in patriam amoris mei signum esse debet certissimū, quod, cum abesse ab ea non possem sine summo dolore, hunc me perpeti, quā illam labefactari ab improbis malui. Memineram, iudices, diuinum illum uirum atq; ex iisdem, quibus nos, radicibus natum ad salutem imperij huius, Caium Marium, summa senectute, cum * prope uim iustorū armorum profugisset primo senile corpus paludibus occultasse demersum: deinde ad infimorum ac tenuissimorum hominum * Minturnis misericordiam confugisse: inde nauigio per paruo, cum omneis portus terrasque fugeret, in oras Africae desertissimas peruenisse. atq; ille uitam suam, ne inultus esset, ad incertissimam spem, & ad reipubl. statum reseruauit: ego qui (quem admodum multi in senatu, me absente, dixerunt) periculo, reip.

reip. uiuebam: quique ob eam causam consularibus litteris
 de senatus sententia exteris nationibus cōmendabar; nome
 si meam uitam deseruisssem, remp. prodidisssem: in quo qui
 dem, nunc me restituto, uiuit mecum simul exemplum fidei
 publica, exemplum reip. defendendę. quod si immortale re
 tinetur, quis non intelligit immortalem hanc ciuitatem fu
 turam? Nam externa bella regum, gentium, nationū, iam
 pridē ita extincta sunt, ut præclare cum ijs agamus, quos
 pacatos esse patiamur. Deniq; ex bellica uictoria non sere
 quemquam est inuidia ciuium consecuta, domesticis malis,
 & audacium ciuium cōsilijs sæpe est resistendum, eorumq;
 periculorum est in rep. retinenda medicina. quam omnem,
 iudices, perdidissetis, si meo interitu senatū populoq; Ro
 mano doloris sui de me declarandi potestas esset erepta.
 Quare moneo uos adolescentes, atque hoc meo iure præci
 pio, qui dignitatē, qui remp. qui gloriam spectatis, ne, si qua
 uos aliquando necessitas ad remp. contra improbos ciues
 defendendam uocabit, segniores sitis, & recordatione mei
 casus a consilijs fortibus refugiatis. *Primum non est peri
 culum, ne qui umquam sint in ciuitate eiusmodi consules,
 præsertim si erit his id, quod debetur, persolutum. deinde
 numquam iam, ut spero, quisquam improbus consilio, &
 auxilio honorū se oppugnare remp. dicet, illis tacentibus:
 nec armati exercitus terrorem opponet togatis: neque erit
 iusta causa ad portas sedenti imperatori, quare terrorem
 suum falso iactari opponique patiat. namquam enim erit
 tam oppressus senatus, ut ei ne supplicandi quidem, ac lu
 gendi sit potestas; tam captus equester ordo, ut equites Ro
 mani a consule relegentur. Quæ cum omnia, atq; etiā mul
 to alia maiora, quæ consulo prætereo, accidissent; uideris
 me tamē in pristinam meam dignitatem, *breui temporis

P.B.

P.I.

dolore interiecto, reip. uoce esse reuocatum. Sed, ut reuer-
 tar ad illud, quod mihi in hac omni est oratione proposi-
 tum, omnibus malis illo anno scelere consulum temp. esse
 confectam: primū illo ipso die, qui mihi funestus fuit, om-
 nibus bonis luctuosus, cum ego me e complexu patriæ, con-
 spectuq; uestro eripuissem, & metu periculi uestri, nō mei,
 furori hominis, sceleri, perfidiæ, telis, minisq; cessissem, pa-
 triamq; quæ mihi erat carissima, propter ipsius patriæ ca-
 rritatem reliquissem, cum meum illum casum tam horribi-
 lem, tam grauem, tam repentinū, non solum homines, sed et æta
 urbis, ac templa lugerent, nemo uestrum forum, nemo cu-
 riam, nemo lucem aspiciere uellet: illo, inquam, ipso die: die
 dico? immo hora, atq; etiam puncto temporis eodem, mihi,
 reique pub. pernicies, Gabinius & Pisoni prouincia rogata
 est. Pro dij immortales custodes, & conseruatores huius ur-
 bis, atque imperij, quenam illa in rep. monstra, quæ scele-
 ra uidistis? cuius erat expulsus is, qui temp. ex senatus au-
 thoritate cum omnibus bonis defenderat, & expulsus non
 alio aliquo, sed eo ipso crimine. erat autē expulsus sine iu-
 dicio, ui, lapidibus, ferro, seruitio deniq; concitato: lex erat
 lata uastato, ac relicto foro, & sicarijs, seruisq; tradito, &
 ea lex, quæ, ut ne ferretur, senatus fuerat ueste mutata. Hac
 tanta perturbatione ciuitatis, ne noctem quidem consules
 inter meum discrimen & * eorum prædam interesse passi
 sunt: statim me percusso, ad meum sanguinem hauriendum,
 & spirante etiam rep. ad eius spolia detrahenda aduola-
 uerunt. omitto gratulationes, epulas, partitionem erarij,
 beneficia, spem, promissa, prædam, lætitiā paucorum in
 luctu omnium. uexabatur uxor mea: liberi ad necem qua-
 rebantur: gener, & Piso gener a Pisonis consulis pedibus
 P. E. supplex reijciebatur: bona diripiebantur, eaq; ad consules defe-

deferbantur: domus ardebat in Palatio: consules epulabantur. Quod si meis incommodis latabatur, urbis tamen periculo commouerentur. Sed ut a mea causa iam recedam, reliquas illius anni pestes recordamini. sic enim facillime perspicietis, quantam vim omnium remediorum a magistratibus proximis resp. desiderarit: legum multitudine cum earum, quae latae sunt, tum uero, quae promulgatae fuerunt, dicantur nam latae quidem sunt consulibus illis tacentibus, immo uero approbantibus etiam: ut censoria notatio, & grauissimum iudicium sanctissimi magistratus de rep. tolleretur: ut collegia non modo illa uetera contra senatusconsultum restituerentur, sed ab uno gladiatore innumerabilia alia noua conscriberentur: ut remissis semissibus, & trientibus, quinta prope pars uectigalium tolleretur: ut Gabinio pro illa sua Cilicia, quam sibi, si temp. prodidisset, pactus erat, Syria daretur: ut uni heluoni bis de eadem re deliberandi, & rogata lege potestas fieret prouinciae commutanda. Mitto eam legem, quae omnia iura religionum, auspiciorum, potestatum, omnes leges, quae sunt de iure & de tempore legum rogandarum una rogatione deleuit. mitto omnem domesticam labem: etiam exterarum nationum illius anni furore commassatas uidebamus: lege tribunicia Matris magna Pessinuntius ille sacerdos expulsus, & spoliatus sacerdotio est, sanumque sanctissimarum, atque antiquissimarum religionum uenditum pecunia grandi Brogitaro impuro homini, atque indigno illa religione praesertim cum ea sibi ille non colendi, sed uiolandi causa appetisset: appellati reges a populo, qui id numquam ne a senatu quidem postulassent: reducti exsules Byzantium condemnati tum, cum p. 15. indemnati ciues e ciuitate eiciebantur. Rex Ptolemaeus, qui si nondum erat ipse a senatu focius appellatus, erat tu-

nem frater eius regis, qui cum esset in eadem causa, iam erat a senatu honorem istum consecutus: erat eodem genere, iisdem maioribus, eadem uetustate societatis: denique erat rex, si nondum socius, at non hostis: pacatus, quietus, fretus imperio populi Rom. regno paterno, atque amito, regali otio perfruebatur. de hoc nihil cogitante, nihil suspicante, eiusdem operis suffragium ferentibus, est rogatum, ut sedens cum purpura, & sceptro, & illis insignibus regis præconi publico subijceretur, & imperante populo Rom. qui etiam bello uictis regibus regna reddere consuevit, rex amicus, nulla iniuria commemorata, nullis repetitis rebus cum bonis omnibus publicaretur. Multa acerba, multa turpia, multa turbulenta habuit ille annus: tamen illi sceleris, quod in me illorum immanitas edidit, haud scio, an reete hoc proximum esse dicam. Antiochum illum magnum maiores nostri magna belli contentione terra marique superatum, intra montem Taurum regnare iusserunt. Asiam, quam illum multarunt, Attalo, ut is regnaret in ea, condonaerunt. Cum Armeniorum rege Tigraue graue bellum, per diuturnumque gessimus, cum ille iniurijs in socios nostros inferendis, bello prope nos laceffisset. hic & ipse per se uehemens fuit, & acerrimum hostem huius imperij Mithridatem pulsum Ponto, opibus suis, regnoque defendit, & a Lucullo summo uiro, atque imperatore pulsus, animo tamen hostili cum reliquis copijs suis in pristina mente mansit. hunc Cn. Pompeius, cum in suis castris supplicem abiecit, uidisset, erexit, atque insigne regium, quod ille de suo capite abiecerat, reposuit, & imperatis certis rebus, regnare iussit: nec minus & sibi, & huic imperio gloriosum putauit, constitutum a se regem, quam constrictum uideri. Tulit, gessit, qui & ipse hostis fuit po. Rom. & acerrimum hostem

hostem in regnum recepit, qui conflixit, qui signa contulit, qui de imperio pene certauit, regnat hodie, & amicitiae nomen, ac societatis, quod armis uiolarat, id precibus est consecutus. Ille Cyprinus miser, qui semper socius, semper amicus fuit, de quo nulla umquam suspicio durior aut ad senatum, aut ad imperatores nostros allata est, uiuus (ut aiunt) est, & uidens cum uictu, ac uestitu suo publicatus. En, cur ceteri reges stabilem esse suam fortunam arbitrentur, cum hoc illius funesti anni perditio exemplo uideant, per tribunum aliquem, & sexcentas operas se fortunis spoliari & regno omni posse nudari? At etiam eo negotio M. Catonis splendorem maculare uoluerunt, ignari quid grauitas, quid integritas, quid magnitudo animi, quid deniq; uirtus ualeret. quae in tempestate saeva quietata est, & lucet in tenebris, & pulsa loco, manet tamen, atq; haeret in patria, splendetq; per se semper, neque alienis umquam sordibus obsolescit. Non illi ornandum M. Catonem, sed relegandum: nec illi committendum illud negotium, sed imponendum putauerunt: qui in concione palam dixerint linguam se euellisse M. Catoni, quae semper contra extraordinarias potestates libera fuisset. Sentient, ut spero, breui tempore, manere libertatem illam: atq; hoc etiam, si fieri poterit, esse maiorem, quod cum consulibus illis M. Cato, etiam cum iam desperasset aliquid auctoritate sua * proficere posse; tamen uoce ipsa ac dolore pugnavit, & post meum discessum ijs Pisonem uerbis flens meum, & reip. casum, uexauit, ut illum hominem perditissimum, atq; impudentissimum pene iam provincia peniteret. Cur igitur rogationi paruit? quasi uero ille non in alias quoque leges quas iniuste rogatas putaret, iam ante iuravit, non offert se ille * istis temeritatibus, ut cum reip. nihil profuit, se ciue remp.

P. 17.

priuet. Consule me, cum esset designatus tribunus plebis,
 obtulit in discrimen uitam suam: dixit eam sententiam, cuius
 inuidiam capitis periculo sibi prestandam uidebat: dixit
 uehementer: egit acriter: ea quae sensit, praese tulit: auctor,
 auctor rerum illarum fuit: non, quod periculum suum non
 uideret; sed in tanta reip. tempestate nihil sibi nisi de patrie
 periculo cogitandum putabat. Consecutus est ipsius tribu-
 natus, quid ego de singulari magnitudine animi eius, ac de
 incredibili uirtute dicam? meministi illum diem, cum templo
 a collega occupato, nobis omnibus de uita eius uiri, & ci-
 uis timentibus, ipse animo fortissimo uenit in templum, &
 clamorem hominum, auctoritate, impetum improborum,
 uirtute sedauit. adiit tum periculum, sed adiit ob causam:
 quae quanta fuerit, iam mihi dicere non est necesse. At si isti
 Cypria rogationi sceleratissima non paruisset; haereret illa
 nihilominus in rep. turpitudine. Regno enim iam publicato,
 de ipso Catone erat nominatim rogatum. quod ille si repu-
 diaisset; dubitatis, quin ei uis esset allata, cum omnia acta
 illius anni per illum labefactari uiderentur? Atque etiam hoc
 uidebat, quoniam illa in rep. macula regni publicati ma-
 neret, quam nemo iam posset eluere: quod ex malis boni
 possit in repub. prouenire, id utilius esse per se conseruari,
 quam per alios. Atque ille etiam si alia quapiam uis expel-
 leretur illis temporibus ex hac urbe, facile pateretur. etenim
 qui superiore anno senatu caruisset, quo si tum ueniret, me
 P. B. iamen socium suorum in repub. consiliorum uidere posset; is
 a quo animo tum, me expulso, & meo nomine cum uniuers-
 so senatu, tum sententia sua condemnata, in hac urbe esse
 posset: ille uero eidem tempore, cui nos, eidem furori, eisdem
 consulibus, eisdem minis, insidijs, periculis cessit. luctum nos
 hausimus maiorem; dolorem ille animi non minor est. His de
 tot

tot, tantisque iniurijs in socios, in reges, in liberas ciuitates, consulum querela esse debuit. in eius magistratus tutela reges, atque exteræ nationes semper fuerunt. ecquæ uox umquam est audita consulum? quamquam quis auderet, si maxime queri uellet? de Cypro rege quererentur, qui me ciuem nullo meo crimine, patriæ nomine laborantem, nõ modo stantem nõ defenderunt, sed ne iacentem quidem protegerunt? Cesseram, si alienam a me plebem fuisse uultis, quæ non fuit, inuidiæ: si commoueri omnia uidebantur, temporibus nis suberat, armis: si societas, magistratum passioni: si periculum ciuium, reip. Cur, cum de capite ciuis (non disputo, cuiusmodi ciuis) & de bonis proscriptio ferretur, cum & sacratis legibus, & XII. tabulis sancitum esset, ut neq; priuilegium irrogari liceret, neq; de capite, nisi comitijs centuriatis rogari, nulla uox est audita consulum? constitutumq; illo anno est, quantum in illis duabus huius imperij pestibus fuit, iure posse per operas concitatas quæuis ciuem nominatim tribuni pleb. consilio ex ciuitate exturbari. Quæ uero promulgata illo anno fuerunt, quæ promissa multis, quæ conscripta, quæ sperata, quæ cogitata, quid dicam? qui locus orbis terræ iam non erat alicui destinatus? cuius negotij publici cogitari, optari fingique procuratio potuit, quæ non esset attributa, atq; descripta? quod genus imperij, quæ prouincia, quæ ratio aut auferendæ, aut cõflandæ pecuniæ non reperiebatur? quæ regio, orauæ terrarum erat latior, in qua non regnum aliquod statueretur? quis autem rex, qui illo anno non aut emendum sibi, quod non habebat; aut redimendum, quod habebat, arbitraretur? quis prouinciam, quis pecuniam, quis legatione ab senatu petebat? Damnatis de uis restitutio; consulatus petitio ipsi illi populari sacerdoti comparabatur. Hæc gemebant boni, sperabant improbi,

agebat tribunus pleb. consules adiunabant. Hic aliquando
 serius, quam ipse uellet, Cn. Pompeius inuitissimis ijs, qui
 mentem optimi, ac fortissimi uiri suis consilijs, ac fidelis ter-
 roribus a defensione meæ salutis auerterant, excitauit il-
 lam suam non sopitam, sed suspitione aliqua retardatam
 consuetudinem reip. bene gerendæ. Non est passus ille uir,
 qui sceleratissimos ciues, qui acerrimos hostes, qui maxi-
 mas nationes, qui reges, qui gētes feras atq; inauditas, qui
 prædonum infinitam manum, qui etiam seruitia uirtute
 uictoriaque domuisset, qui omnibus bellis terra marique
 compressis, imperium populi Rom. orbis terrarum termi-
 nis defnisset, remp. euersti scelere paucorum; quam ipse non
 solum consilijs, sed etiam sanguine suo sæpe defendisset: ac-
 cessit ad causam publicam: restitit auctoritate sua reli-
 quis* rebus: de præteritis quæstus est: fieri quædam ad me-
 liorem spem inclinatio uisa est. decreuit senatus frequēs de
 meo reditu Kal. Iun. dissentiente nullo, referente L.* Mum-
 mio, cuius in mea causa numquam fides, uirtusq; contrem-
 uuit. Intercessit Ligus iste nescio quis, addit amentum ini-
 micorum meorum. res erat & causa nostra eo iam loci, ut
 erigere oculos, & uiuere uideretur. Quisquis erat, qui
 aliquam partem in meo luctu sceleris Clodiani attigisset,
 quocumq; uenerat, quod iudicium cumq; subierat, damna-
 batur: inueniebatur nemo, qui se suffragium de me tulisse
 confiteretur. deceßerat ex Asia frater meus magno squa-
 lore, sed multo etiam maiore mærore. huic ad urbem ue-
 nienti tota obuiam ciuitas cum lacrymis, gemituq; proces-
 serat: loquebatur liberius senatus: cõcurrabant equites Ro-
 mani: Piso ille gener* meus, cui fructum pietatis suæ, neque
 ex me, neque a pop. Rom. irre licuit, a propinquo suo focer-
 um suum flagitabat: omnia senatus reijciebat, nisi de me
 prim

P.B.

primum consules retulissent. Quæ cum res iam manibus
 teneretur, & cum consules provinciarum pactione liber-
 tatem omnem perdidissent, * qui cum in senatu * priuatim
 ut de me sententias dicerent, flagitabantur, legē illi se Clo-
 diam timere dicebant. cum hæc non possent iam diutius su-
 stinere, inicitur consilium de interitu Cn. Pompeij: quo pate-
 facto, ferroque deprehenso, ille inclusus domi tamdiu fuit,
 quādiu inimicus meus in tribunata de meo reditu octo tri-
 buni promulgarum. ex quo intellectum est, mihi absenti
 creuisse amicos, in ea præsertim fortuna, in qua nonnulli
 etiam, quos esse putaueram, non erant: sed eos uoluntatem
 semper eādem, libertatē non eandem semper habuisse. nam
 ex nouem tribunis, quos tunc habueram, unus me absente
 defluxit: qui cognomen sibi ex Aeliorum imaginibus ar-
 ripuit, quo magis nationis eius esse, quam generis uide-
 retur. Hoc igitur anno magistratibus nouis designa-
 tis, cum omnes boni omnem spem melioris status in eo-
 rum fidem conuertissent; princeps P. Lentulus auctorita-
 te, ac sententia sua, Pisone & Gabinio repugnantibus,
 causam suscepit; tribunisque plebis octo referentibus, præ-
 stantissimam de me sententiam dixit. qui cum ad gloriam
 suam, atq; ad amplissimi beneficij gratiā magis pertinere
 uideret, causam illam integram ad suum consulatum re-
 seruari; tamen rem talem per alios citius, quam per se tar-
 dius confici malebat. Hoc interim tempore P. Sextius, iudi-
 ces, designatus, iter ad C. Cæsarem pro mea salute suscepit.
 quid egerit, quantum profecerit, nihil ad causam. Equi-
 dem existimo, si ille (ut arbitror) æquus nobis fuerit, nihil
 ad hoc profectum: si irator, nō multum. sed tamen seduli-
 tatem, atq; integritatem hominis uidetis. Ingredior iam in
 Sextij tribunatū. nā hoc primū iter designatus recip. causa

P. 19.

suscipit. pertinere & ad concordiam civium putavit, & ad perficiendi facultatem, animum Caesaris a causa non abhorre. Abijt ille annus. respirasse homines videbantur, * nondum re, sed spe reip. recuperanda. exierunt malis omnibus, atque execrationibus duo vulturij paludati: quibus utinā ipsis evenissent ea, quæ tum homines precabantur: neque nos provinciam Macedoniam cum exercitu, neque equitatum in Syria, & cohortes optimas perdidissemus. Ineūt magistratum tribuni pleb. qui se omnes de me promulgaturos confirmarant. ex his princeps emitur ab inimicis meis, is, quem homines in luctu irridentes Gracchum uocabant: quoniam id etiam fatum civitatis fuit, ut illa ex * uepretulis extracta nitedula reip. conaretur arrodere. Alter uero non ille Serranus ab aratro, sed ex deserto * Gaii Oleli horreo, * calatis granis, in Calatinos ac Lelios insitus, subito nominibus in tabulas relatis nomen suum de tabula sustulit. Veniunt Kalend. Ian. (uos hæc melius scire potestis: quidem audita dico) quæ tum frequentia senatus, quæ expectatio populi, qui concursus legatorum ex Italia cuncta, quæ uirtus, actio, grauitas P. Lentuli consulis fuit! quæ etiam collegæ eius moderatio de me! qui cum inimicitias sibi mecum ex reipubl. dissensione susceptas esse dixisset, eas se patribus conscriptis dixit, & temporibus, & reip. permissurum. Tunc princeps rogatus sententiam L. Cotta, dixit id, quod dignissimum repub. fuit, nihil de me actum esse iure, nihil more maiorum, nihil legibus: non posse quemquam de ciuitate tolli sine iudicio: de capite non modo ferri, sed ne iudicari quidem posse, nisi comitijs cæturatis: uim fuisse illam, flammam quassatæ reip. * perturbatorūq; temporum, iure iudicijq; sublati: magna rerum perturbatione impendēte, declinasse me paullulum,

P. B.

Et

& spe reliquæ tranquillitatis præsentis fluctus, tempesta-
 temq; fugisse. quare cum absens rempubl. non minus ma-
 gnis periculis, quam quodam tempore præsens liberafsem;
 non restitui me solum, sed etiam ornari a senatu decere. Di-
 spuitaui etiam multa prudenter, ita de me illum amentif-
 simum, & profligatissimum hostem pudoris, & pudicitia
 scripsisse, quæ scripserat, ijs uerbis, rebus, sententijs, ut
 etiam si iure esset rogatus, tamen uim habere non posset.
 quare me, qui nulla lege abessem, nõ restitui lege, sed reuo-
 cari senatus auctoritate oportere. hunc nemo erat, quin ue-
 rissime sentire diceret. Sed post eum rogatus Cn. Pompeius,
 approbata, laudataq; Cottæ sententia, dixit, sese otij mei
 causa ut omni populari concitatione defungerer, censere,
 ut ad senatus auctoritatem, populi quoq; Rom. beneficium
 erga me adiungeretur. Cum omnes certatim, aliusque alio p. 20.
 grauius, atq; ornatius, de mea salute dixissent, feretq;
 sine ulla uarietate discessio: surrexit, ut scitis, Atilius hic
 Gaius: nec ausus est, cum esset emptus, intercedere, no-
 tatem sibi ad deliberandum postulauit. Clamor senatus,
 querelæ, preces, socer ad pedes abiectus. Ille se affirmare,
 postero die moram nullam esse facturum, creditum est: di-
 scessum est. illi interea deliberatori merces, longa interpo-
 sita nocte, duplicata est. Consecuti dies pauci omnino Iu-
 nuario mense, per quos senatum haberi liceret: sed tamen
 actum nihil, nisi de me, cum omni mora, ludificatione, ca-
 lumnia, senatus auctoritas impediretur, uenit tandem* con-
 siliij de me agendi dies, VIII. Kal. Feb. Princeps rogationis
 uir mihi amicissimus, Q. Fabricius, templi aliquanto ante
 lucem occupauit. Quietus eo die Sextius, is qui est de ui-
 reus, actor hic, defensorq; causa mea nihil progreditur: cõ-
 silia expectat inimicorum meorum. quid illi, quorum cõ-
 silio

filio P. Sextius in iudiciū uocatur, quo se pacto gerūtē cum
 forum, comitiū, curiā multa de nocte armatis hominibus,
 ac seruis plerisq; occupauissent, impetum faciunt in Fabri-
 cium, manus afferunt, occidunt nonnullos, uulnerant mul-
 tos. uenientem in forum uirum optimum, & constantissi-
 mū M. Cispium tribunum pleb. ui depellunt, eadem in foro
 maximam faciunt, uniuersiq; destrictis gladijs, & cruen-
 tis in omnibus fori partibus fratrem meum uirum optimū
 fortissimum, meiq; amantissimum oculis querebant, uoce
 poscebant: quorum ille telis libenter in tanto luctu ac desi-
 derio mei, non repugnandi, sed moriendi causa corpus ob-
 tulisset suum; nisi suam uitam ad spem mei reditus reser-
 uasset. sebi tamen uim illam nefariorū consccleratorum
 P. B. latronum: & cum ad fratris salutem a populo Ro. depre-
 candā uenisset: pulsus e rostris, in comitio iacuit, seq; seruo-
 rum, & libertorum corporibus obtexit, uitamq; tum suam
 noctis, & fugæ presidio, non iuris, iudiciorumq; defendit.
 Meministis tum, iudices, corporibus ciuium Tiberim com-
 pleri, cloacas refeciri, e foro spongijs * effundi sanguinem;
 ut omnes tantam illā copiam, & tam magnificum appa-
 ratum, non priuatum aut plebeiū, sed patriciū, & pratorium
 esse arbitrarentur: nihilq; neq; hoc ante tempus, neq; hoc
 ipso turbulentissimo die criminandum Sextium. Atqui uis
 in foro uersata est. certe, quando enim maior? lapidationes
 sepe uidimus: non ita sepe, sed nimum tamen sepe, gla-
 dios: eadem uero tantam, tantos aceros corporum extru-
 ctos, nisi, forte illo Cinnano, atq; Octauiano die, quis um-
 quam in foro * uidit? qua ex concertatione animorū: nā ex
 pertinacia, aut constantia intercessoris oritur sepe seditio,
 culpa, atq; improbitate latoris, commodo aliquo imperitis,
 aut largitione proposita: oritur ex cōcertatione magistra-

tū: oritur sensim ex clamore primū, deinde aliqua disces-
 sione concionis: uix sero, & raro ad manus peruenitur. nul-
 lo uero uerbo facto, nulla concione aduocata, nulla lege cō-
 citatā nocturnā seditionē quis audiri? An uerisimile est, ut
 ciuis Romanus, aut homo liber quisquā cum gladio in for-
 rum descendit ante lucem, ne de me ferri pateretur, prae-
 ter eos qui ab illo pestifero ac perditio ciue iam pridem reip.
 sanguine saginātur? Hic iam de ipso accusatore quero, qui
 P. Sextium queritur cū multitudine in tribunatu, & cum
 presidio magno fuisse, num illo die fuerit? certe non fuit. Vi-
 ta igitur est caussa reip. & uicta, non auspicijs, non inter-
 cessione, non suffragijs, sed ui, manu, ferro. nā si obnuntias-
 set Fabricio, is tribunus pleb. qui seruasse de caelo dixerat,
 accepisset resp. plagam, sed eam quam acceptā gemere pos-
 set. Si intercessisset collega Fabricio, laesisset temp. sed rēp.
 iure laesisset. Gladiatores tu nouitios, pro expectata edili-
 tate suppositos, cum sicarijs a carcere emissis ante lucem
 in forum immitas? magistratus templo deijcias, eadē ma-
 ximam facias? forū purges? & cū omnia ui, & armis ege-
 ris, accuses eū, qui se presidio munierit, non ut te oppugna-
 ret, sed ut uitam suā posset defendere? At qui ne ex eo qui-
 dem tempore id egit Sextius, ut a suis munitus, tuto in fo-
 rum magistratum gereret, temp. administraret. Itaq;
 & ferrum, sed etiam contra uerba, atq; intercessionē legi-
 bus sacratis esse armatum putaret, uenit in tēplum Casto-
 ris, obnuntiauit consuli: cum subito manus illa Clodiana in-
 cade ciuium saepe iā uictrix, exclamat, incitatur, inuadit:
 inermem, atq; imparatum tribunum alij gladijs adorium-
 tur saepe, alij fragmentis septorū, & fustibus: a quibus hic mul-
 tis uulneribus acceptis, ac debilitato corpore, & contru-
 cida

cidato se abiecit examinatus: neq; ulla alia re ab se mor-
 tem, nisi opinione mortis depulit. quem cum iacentem, &
 concisum plurimis uulneribus extremo spiritu ex sanguinem
 & confectum uiderent; defatigatione magis, & errore,
 quam misericordia, & modo, aliquando cedere destiterunt.
 Et causam dicit Sextius de ui? quid ita? quia uiuit. ad id
 nō sua culpa plaga una illa extrema defuit: qua si accessis-
 set, reliquum spiritum exhausisset. Accusa Lentidium: non
 percussit * locum. maledicito Sabino homini Reatino, cur
 tam temere exclamarit occisum. ipsum uero quid accusat
 num defuit gladijs enim repugnauit? num ut gladiat oribus
 imperari solet ferrum non recepit? an hęc ipsa uis est, non
 posse emori? an illa, quod tribunus plebis templum cruen-
 tauit? an, quod cum esset ablatum, primumq; * resipuisset, nō
 se referri iussit? ubi est crimen, quod reprehenditis? Hic
 quæro, iudices, si illo die * gens ista Clodia, quod facere uo-
 luit, effecisset: si P. Sextius, qui pro occiso relictus est, oc-
 cisus esset, fuisstisne ad arma ituri? fuisstisne uos ad pa-
 trium illum animum, maiorumq; uirtutem excitaturi? fuis-
 stisne aliquando rempubl. a funesto latrone repetituri? an
 etiam tunc quiesceretis, cunctaremini, timeretis, cum rem-
 publ. a facinerosissimis sicarijs, & a seruis esse oppressam,
 atq; occupatam uideretis? Cuius igitur mortem ulciscere-
 mini, si quidem liberi esse, & habere rempubl. cogitaretis,
 de eius uirtute uiri quid uos loqui, quid sentire, quid cogi-
 tare, quid iudicare oporteat, dubitandum putatis? At uero
 ipsi paricida, quorum effrenatus furor alitur impunitate,
 diuturna, adeo uim facinoris sui perhorruerant, ut si paulo
 longior opinio mortis Sextij fuisset, Gracchū illum sum-
 transferendi in nos criminis causa occidere cogitarent. sen-
 sit rusticulus non incautus (neq; enim homines nequam ta-
 cere

P. B.

cere potuerunt (suum sanguinem queri ad restringendam
 inuidiam facinoris Clodiani: mulioniam penulam arripuit,
 cum qua primum Romam ad comitia uenerat: messoria se
 corbe contextit. cum quærent alij Numerium, alij Quin-
 Etium, gemini nominis errore seruat^{us} est. atque hoc scitis
 omnes, usq; adeo hominē in periculo fuisse, quoad scitum sit
 Sextium uiuere. quod nisi esset patefactum paullo citius,
 quam uellem, non illi quidē morte mercenarij sui transfer-
 re potuissent inuidiam in quos putabāt, sed acerbissimi sce-
 leris infamiam grato quodam scelere minuissent. Ac si tūc
 P. Sextius, iudices, in templo Castoris animam, quam uix
 retinuit, edidisset; non dubito, quin, si modo esset in repub.
 senatus, si maiestas populi Romani reuixisset, aliquando
 statua huic ob rempublicam interfecto in foro statuere-
 tur. Nec uero illorum quisquam, quos a maioribus nostris
 morte obita positos in illo loco, atque in rostris collocatos
 uidetis, esset P. Sextio aut acerbitate mortis, aut in repub-
 licam animo præponendus. qui cum causam ciuis cala-
 mitos, causam amici, causam bene de repub. meriti, caus-
 sam senatus, causam Italiæ, causam reip. suscepisset; cum-
 que auspicijs, religionique parens obnuntiaret, quod sense-
 rat: luce, palam a nefarijs pestibus in deorum, hominumq;
 conspectu esset occisus, sanctissimo in templo, sanctissima
 in causa sanctissimo in magistratu. Eius igitur uitā quis-
 quam spoliandā ornamentis esse dicet, cuius mortē ornandam
 monumento sempiterno putaretis? Homines inquit,
 emisti, coegisti, parasti. quid uti faceret? senatum obsideret?
 ciueis indēnatos expelleret? bona diriperet? ædes incende-
 ret? tecta disturbaret? tēpla deorū immortalium inflamma-
 ret? tribunos plebis ferro e rostris expelleret? prouincias,
 quas uellet, quibus uellet, uēderet? reges appelleret? rerum

P. 22.

capitulum condemnatos in liberis ciuitates per legatos
 nostros reduceret? principem ciuitatis ferro obsessum te-
 neret? hoc ut efficere posset, qua fieri, nisi armis oppressa
 rep. nullo modo poterant, idcirco credo manum sibi P. Sex-
 tius & copias comparauit. At nōdum erat maturum: non-
 dum res ipsa ad eiusmodi praesidia uiros bonos cōpellebat:
 pulsī nos eramus, non omnino ista manu sola, sed tamen non
 sine ista: nos taciti mirabamini. Captū erat forum anno su-
 P. B. periore, ad Caestoris, tanquā arce aliqua a fugitiuis occu-
 pata: ferebatis omnia hominum cum egestate tum audacia
 perditorum clamore, conuersu, ui, manu, gerebantur: per-
 ferebatis magistratus templis pellebātur: alij omnino adi-
 tu, ac foro prohibebantur: nemo resistebat, gladiatores ex
 pratoris comitatu comprehensi, in senatum introducti,
 confessi, in uincula coniecti a Milone, missi a Serrano:
 mentio nulla, forum corporibus ciuium Rom. confstratum
 cade nocturna: non modo nulla noua quaestio, sed etiam
 uetera iudicia sublata. Tribunum pleb. plus uiginti uulne-
 ribus acceptis iacentem, moribundumq; uidiſtis. alterius
 tribuni plebis, diuini hominis (dicam enim quod sentio,
 & quod mecum sentiunt omnes) diuini, insigni quadam,
 inaudita, noua magnitudine animi, grauitate, fide praediti,
 domus est oppugnata ferro, facibus, exercitu Clodiano. Et
 tu hoc loco laudas Milonē, & iure laudas, quem enim um-
 quam uirum tam immortalī uirtute praeditū uidimus: qui
 nullo premio proposito, praeter hoc, quod iam contritum, &
 contemptum putatur, iudicium bonorum, omnia pericu-
 la, summos labores, grauissimas contentiones inimicitias-
 que suscepit? qui mihi unus ex omnibus ciuibus uidetur re-
 docuisse, non uerbis, quid oporteret a praestātiſſimis uiris in
 rep. fieri, & quid neceſe eſet: oportere hominū audacium,

euerforum reipub. sceleri, legibus & iudicijs resistere: si
 leges non ualere, iudicia non essent, si reipub. ui, consen-
 susque audacium armis oppressa teneretur, praesidio, & copi-
 is defendi uitam, & libertatem necesse esse, hoc sentire,
 prudentia est, facere, fortitudinis: & sentire uero, & fa-
 cere, perfecta cumulat. eque uirtutis. Adijt ad reipub. tri-
 bunus plebis Milo: de cuius laude plura dicam, non quo aut
 ipse haec dici, quam existimari malit; aut ego hunc laudis
 fructum praesenti libenter impertiam; praesertim cum uer-
 bis consequi non possim: sed quod existimo, si Milonis
 causam accusatoris uoce collaudatam probaro, uos in hoc
 crimine parem Sextij causam existimaturos. Adijt igitur
 T. Annius ad causam reipublicae, sic ut ciuem patriae
 recuperare uellet. reipub. tum simplex causa, constans ra-
 tio, plena consensionis omnium, plena concordiae. collegas
 adiutores habebat. consulis alterius summum studium, al-
 terius animus paene placatus: de praetoribus unus alienus:
 senatus incredibilis uoluntas: equitum Rom. animi ad causam
 excitati; erecta Italia. duo soli erant empti ad impe-
 diendum: qui, si homines despecti, & contemti tantam rem
 sustinere non potuissent: se causam, quam susceperat, nullo
 labore peracturum uidebat. agebat auctoritate, agebat
 consilio, agebat per summum ordinem, agebat exemplo
 bonorum; & fortium ciuium: quid reipub. quid se dignum
 esset, quis ipse esset, quid sperare, quid maioribus suis red-
 dere deberet, diligentissime cogitabat. Huic grauitati ho-
 minis, uidebat ille gladiator se, si moribus ageret, parem
 esse non posse: ad ferrum, ad faces, ad quotidianam cadem,
 incendia, rapinas se cum exercitu suo contulit: domum
 oppugnare, itineribus occurrere, ui laceessere, & terrere
 cepit. Non mouit hominem, summa grauitate, summaque

P. 23.

constantia. sed, quamquam dolor animi, imata libertas,
 prompta, excellensq; virtus fortissimum uirum hortaban-
 tur, ut uim, oblatam praesertim saepius, ut frangeret, & re-
 futaret: tanta moderatio fuit hominis, tantum consilium,
 P.B. ut contineret dolorem, neque eadem se re ulcisceretur, qua
 esset lacesitus, sed illum tot iam in funeribus reipub. ex-
 sultantem, ac tripudiantem, legum, si fasset, laqueis con-
 stringeret. descendit ad accusandum: quis unquam tam
 proprie? reipub. causa, nullis inimicijs, nullis premijs,
 nulla hominum postulatione, aut etiã opinione id unquam
 esse facturum? fracti erant animi hominis. hoc enim accu-
 sante, pristini illius sui iudicij turpitudinem desperabat.
 Ecce tibi consul, praetor, tribunus pleb. noua noui generis
 edicta proponunt. Ne reus adsit, ne citetur, ne queratur,
 ne mentionem omnino cuiquam iudicium, aut iudiciorum
 facere liceat. Quid ageret uir ad uirtutem, dignitatem, glori-
 am natus, si sceleratorum hominũ corroborata, legibus,
 iudicijq; sublati? ceruices tribunus pleb. priuato, praestan-
 tissimus uir prostrigatissimo homini daret? an causam su-
 scepiam affligeret? an se domi contineret? & uinci turpe
 putauit, & deterreri etiam ** eripi reiecit: ut, quoniam
 sibi in illum legibus uti non liceret, illius uim neque in suo,
 neque in reipub. periculo pertimesceret. Quomodo igitur in
 hoc genere praesidij comparati accusas Sextium, cum idem
 laudes Milonẽ? an, qui sua telia defendit, qui ab aris, focis,
 ferrum, flammamq; depellit, qui sibi licere uult tuto esse in
 foro, in templo, in curia, qui uitæ praesidium comparat, qui
 uulneribus, quæ cernit quotidie toto corpore, monetur, ut
 aliquo praesidio caput, & ceruices, & iugulum, ac latera
 tutetur: hunc de ui accusandum putas? Quis enim uestrum,
 iudices, ignorat, ita naturam rerum tulisse, ut quodam
 tem

tempore homines, non dura neque naturali, neq; civili iure
 descripto, fusi per agros, ac dispersi uagarentur, tantumq;
 haberent, quantum manu, ac uiribus per eadem, ac uul-
 nera aut eripere, aut retinere potuissent? qui igitur primi
 uirute, & consilio praestanti exstiterunt, q; per seculo ge-
 nere humana docilitatis, atq; ingenij, dissipatos unum in
 locum congregarunt, eosque ex feritate illi ad iustitiam,
 atq; mansuetudinem tradiderunt. tum res, communem u-
 tilitatem continentes, quas publicas appellamus, tum con-
 uentacula hominum, quae postea ciuitates nominatae sunt,
 tum domicilia coniuncta, quas urbes dicimus, inuento &
 diuino, & humano iure, manibus sepeferunt. Atq; inter hac
 uitam perpolitam humanitate, & illam inhumanam, nihil
 tam interest, quam ius, atq; uis: horum utro uti nolimus,
 altero est utendum. uim uolumus exstingui? ius ualeat ne-
 cessi est, id est iudicia, quibus omne ius continetur. iudi-
 cia displicent, aut nulla sunt? uis dominetur necesse est. Hoc
 uident omnes: Milo & uidit, & fecit, ut ius experiretur.
 uim depelleret? altero uti uoluit, ut uirtus audaciam uin-
 ceret: altero usus necessario est, ne uirtus ab audacia uin-
 ceretur. Eademq; ratio fuit P. Sextij, si minus in ai casan-
 do (neque enim per omnes fuit idem necesse fieri) at certe
 in necessitate defendenda salutis suae, praesidioque contra
 uim, & manum comparando. O dii immortales! quamnam
 ostenditis exitum nobis? quam spem reipub. datis? quotus
 quisq; inuenietur tanta uirtute uir, qui optimam quemque
 causam reipub. amplectatur? qui bonis uiris deserviat? qui
 solidam laudem, ueramq; querat? cum sciat illa duo reip.
 pene fata, Gabinium, & Pisonem, alterum haurire quo-
 tidie ex paucissimis, atq; opulentissimis Syriae gazis in-
 numerabile pondus auri, bellum inferre quiescentibus, ut

corum ueteres, illibatasque diuitias in profundissimum *h-*
bidinum suarum gurgitem profundat: uillam edificare in
 P. B. oculis omnium tantam, tugurium ut iam uideatur esse illa
 uilla, quam ipse tribunus pleb. pictam olim in concionibus
 explicabat, quo fortissimum, ac summum ciuem in inui-
 diam homo castus, ac non cupidus uocaret: alterum Thra-
 cibus, ac Dardanis primum pacem maxima pecunia uen-
 didisse: deinde, ut illi pecuniam confiscare possent, uexan-
 dam his Macedoniam, & spoliandam tradidisse: eundemq;
 bona creditorum ciuium Rom. cum debitoribus Græcis di-
 uisisse: cogere pecunias maximas a Dyrrhachinis, spoliare
 Thessalos, certam Achaëis in annos singulos pecuniam im-
 perauisse: neq; tamen ullo in publico, aut religioso loco si-
 gnam, aut tabulam, aut ornamentum reliquisse? hos sic
 illudere, quibus omne supplicium, atq; omnis iure optimo
 pœna debetur: reos esse hos duos, quos uidetis? Omitto iam
 * Numerium, Serranum, Aelium, quisquilias seditionis
 Clodianæ: sed tamen hi quoq; etiam nunc uolitant, ut uide-
 tis: nec, dum uos de uobis aliquid timebitis, illi umquam de
 se pertimescent. Nam quid ego de ædile ipso loquar, qui etiã
 diem dixit, & accusauit de uî Milonem? neque hic tamen
 ulla umquam iniuria adducetur, ut eum tali uirtute, tan-
 taque firmitate animi se in remp. fuisse pœniteat: sed qui
 hæc uident adolescentes, quonam suas mentes conferent?
 ille, qui monumenta publica, qui ædes sacras, qui domos
 inimicorum suorum oppugnauit, excidit, incendit, qui
 stipatus semper sicarijs, septus armatis, munitus * indici-
 bus fuit, quorum hodie copia redundat, qui & peregrin-
 nam manum facinorosorum cœcitauit, & seruos ad eadem
 idoneos emit, & in tribunatu carcerem totum in forum
 P. 25. effudit, uolitat ædilis, accusat eum, qui aliqua parte eius
 furo

furorem exultantem repressit: hic, qui se est tutatus sic,
 ut in priuata re deos penates suos, in rep. iura tribunatus,
 auspiciaq; defenderet, accusare eum moderate, a quo ipse
 nefarie accusatur, per senatus auctoritatem non est situs,
 Nimirum hoc illud est, quod de me potissimum tu in accu-
 satione quaesisti, quæ esset nostra natio optimatum; sic enim
 dixisti. Rem quaeris præclaram iuuentuti ad discendum,
 nec mihi difficilem ad perdocendum, de qua patrica, iudices,
 dicam: & ut arbitror, nec ab utilitate eorum, qui audient,
 nec ab officio nostro, nec ab ipsa causa P. Sextij abhorre-
 bit oratio mea. Duo genera semper in hac ciuitate fuerunt
 eorum, qui uersari in repub. atq; in ea se excellentius ge-
 rere studuerunt: quibus ex generibus alteri se populares,
 alteri optimates & haberi, & esse uoluerunt. qui ea, quæ
 faciebant, quæque dicebant, multitudini iucunda esse uo-
 lebant, populares: qui autem ita se gerebant, ut sua con-
 silia optimo cuique probarentur, optimates habebantur,
 Quis ergo optimus iste? quis? de numero si quaeris, innum-
 merabiles. neq; enim aliter stare possemus. sunt principes
 consilij publici: sunt, qui eorum sectam sequuntur: sunt ma-
 ximorum ordinum homines, quibus patet curia: sunt mu-
 nicipales, rusticique Romani: sunt negotia gerentes: sunt
 etiam libertini optimates. numerus, ut dixi, huius generis
 late, & uarie diffusus est: sed genus uniuersum (ut tollatur
 error) breui circumscribi, & definiri potest. Omnes opti-
 mates sunt, qui neq; nocentes sunt, nec natura improbi, nec
 furiosi, nec malis domesticis impediti. Esto igitur, ut hi sunt,
 quam tu nationem appellasti, & qui integri sunt, & sani,
 & bene de rebus domesticis constituti: horum qui uolun-
 tati, commodis, opinioni in gubernanda republ. seruiunt,
 defensores optimatum, ipsique optimates grauissimi, &

P. B. clarissimi ciues nominantur, & principes ciuitatis. Quid est igitur propositum his reipubl. gubernatoribus, quod intueri, & quo cursum suum dirigere debeant? id quod est præstantissimum, maximeq; optabile omnibus sanis, & bonis, & beatis, cum dignitate otium. Hoc qui uolunt, omnes oprimates: qui efficiunt, summi uiri, & conseruatores ciuitatis putantur. Neque enim rerum gerendarum dignitate homines efferrè uia conuenit, ut otio non prospiciant: neque ullum amplectari otium, quod abhorreat a dignitate. Huius autem otiosa dignitatis hæc fundamenta sunt, hæc membra, quæ tuenda principibus, & uel capitis periculo defendenda sunt, religiones, auspicia, potestates magistratuum, senatus auctoritas, leges, mos maiorum, iudicia, iurisdictio, fides, prouincia, socij, imperij laus, res militaris, ararium. Harum rerum tot, atq; tantarum esse defensore, & patronum, magni animi est, magni ingenij, magnæque constantiæ. Etenim in tanto ciuium numero magna multitudo est eorum, qui aut propter metum pœnæ, peccatorum suorum conscij, novos motus, conuersionesque reipubl. querant; aut qui propter insitum quendam animis furorem, discordijs ciuium, ac seditione pascantur; aut qui propter implicationem rei familiaris communi incendio malint, quam suo deflagrare. Qui cum auctores sunt, & duces suorum studiorum, uitiorumque nati; in repu. fluctus excitantur: ut uigilandum sit ijs, qui sibi gubernacula patriæ depoposcerunt; enitendumq; omni scientia, ac diligentia, ut, conseruatis his, * quæ ego paullo ante fundamenta, ac membra esse dixi, tenere cursum possint, & capere otij illum portum, & dignitatis. Hanc ego uiam, iudices, si aut asperam, atq; arduam, aut plenam esse periculorum, aut insidiarum ne gem, mentiar: præsertim cum

non modo intellexerim semper, sed etiam præter cate-
 ros senserim. maioribus præsidijs, & copijs oppugnatur
 respub. quam defenditur: propterea quod audaces homi-
 nes, & perditij, nutu impelluntur: & ipsi etiam sponte sua
 contra rempub. incitantur: boni nescio quemodo tardio-
 res sunt; & principijs rerum neglectis, ad extremum
 ipsa denique necessitate excitantur: ita ut nonnumquam
 cunctatione, ac tarditate, dum otium uolunt etiam sine di-
 gnitate retinere, ipsi utrumque amittant. Propugnato-
 res autem reipub. qui esse uoluerunt, si leuiores sunt,
 desciunt: si imidiores, desunt: permanent illi soli, at-
 que omnia reipub. causa perferunt, qui sunt tales, qualis
 pater tuus, M. Scæure, fuit, qui a C. Graccho usq; ad C. Ma-
 rium scditiosis omnibus restitit: quem nulla umquam uis,
 nulla minæ, nulla inuidia labefecit; aut qualis Q. Me-
 tellus patruus matris tuæ, qui, cum florentem hominem in
 populari ratione L. Saturninum censor notasset, cumque
 institutum Gracchum contra uim multitudinis incitate
 censu prohibuisset, cumque in eam legem, quam non iure
 rogatam indicarat, iurare unus noluisset, de ciuitate ma-
 luit, quam de sententia demoueri; aut, ut uera exem-
 pla, quorum est copia digna huius imperij gloria, relin-
 quam, neue eorum aliquem, qui uiuunt, nominem; qualis
 nuper Q. Catulus fuit, quem neque periculi tempestas,
 neque honoris aura potuit umquam de suo cursu, aut spe,
 aut metu demouere. Hæc imitamini per deos immorta-
 les, qui dignitatem, qui laudem, qui gloriam queritis:
 hæc ampla sunt, hæc diuina, hæc immortalia: hæc fama
 celebrantur, monumentis annalium mandantur, postle-
 ritati propagantur. "Est labor: non nego: pericula ma-
 gna: fateor. " Multæ insidiæ sunt bonis. -uerissime di-

Etum est. " Sed te id, quod multi inuideant, multique
petant, * Inscitia sit, inquit, postulare, Si tu laborem
summa cum cura efferas nullum. Idem alio loco dixit,
quod exciperent improbi ciues, " Oderint, dum metuant.
præclara enim illa præcepta dederat iuuentuti. sed ta-
men hæc uia, hæc ratio reipub. capeffendæ olim erat
magis pertimescenda, cum multis in rebus multitudinis
studium* ad populi commodum ac utilitate reipub. dis-
crepabat. Tabellaria lex ab L. Cassio ferebatur: popu-
lus libertatem agi putabat suam: dissentiebant princi-
pes: & in salute optimatum temeritatem multitudinis, &
tabella licentiam pertimescebant. Agrariam Tib. Grac-
chus legem ferebat: grata erat populo: fortuna consti-
tuiti tenuiorum uidebantur. nitebantur contra optimates,
quod ea discordiam excitari uidebant: & cum locupletes
possessionibus diuturnis mouerentur, spoliari rempub. pro-
pugnatoribus arbitrabantur. Frumentariam legem C.
Gracchus ferebat: incunda res plebi Romana. uictus
enim suppeditabatur large sine labore. repugnabant bo-
ni, quod & ab industria plebem ad desidiam auocari
putabant, & ærarium exhauriri uidebatur. Multa etiam
nostra memoria, quæ consulto prætereo, fuerunt in ea
contentione, ut popularis cupiditas a consilio prin-
cipum dissideret. Nunc iam nihil est, quod populus a
delectis, principibusque dissentiant. nec flagitat rem ullam,
neque nouarum rerum est cupidus: & otio suo, & dignitate
P. 27. optimi cuiusque, & uniuersæ reipublicæ gloria delecta-
tur. Itaque homines seditionosi, ac turbulenti, quia nulla
iam largitione populum Romanum concitare possunt, quod
plebs, perfunctâ grauissimis seditionibus, ac discordijs,
otium malle uideatur: conductas habent conciones: ne-
que

que id agunt, ut ea dicant; aut ferant, quæ illi uelint
 audire, qui in concione sunt: sed pretio, ac mercede per-
 ficiunt, ut, quidquid dicant, id illi uelle audire uideantur.
 Num uos existimatis, Gracchos, aut Saturninum, aut
 quemquam illorum ueterum, qui populares habebantur,
 ullum unquam in concione habuisse conductum? nemo
 habuit. ipsa enim largitio, & spes commodi propositi, si-
 ne mercede ulla multitudinem concitabat. Itaque tem-
 poribus illis, qui populares erant, offendebant illi quidem
 apud graues, & honestos homines, sed populi iudicijs, at-
 que omni significatione florebat. his in theatro plaude-
 batur: hi suffragijs, quod contenderant, consequentur
 horum homines nomen, orationem, uultum, incessum ama-
 bant. Qui autem aduersabantur ei generi, graues, & ma-
 gni homines habebantur: sed ualebant in senatu mul-
 tum, apud bonos uiros plurimum: multitudini iucun-
 di non erant: suffragijs offendebatur sæpe eorum uolun-
 tas: plausum uero etiam si quis eorum aliquando acceperat,
 ne quid peccasset, pertimescebat. Atamen si qua res
 erat maior, idem ille populus, horum auctoritate maxime
 commouebatur. Nunc, nisi me fallit, in eo statu ciuitas est,
 ut, si operas conductorum remoueris, omnes idem de repu-
 sensuri esse uideantur. Etenim tribus locis significari ma-
 xime populi Romani iudicium, ac uoluntas potest, concio-
 ne, comitijs, ludorum, gladiatorumque concessu. Quæ con-
 cio fuit per hos annos, quæ quidem esset non conducta, sed
 uera, in qua populi Rom. consensus perspicui possent? Habita
 sunt multæ de me a gladiatore sceleratissimo, ad quas nemo
 adibat incorruptus, nemo integer, nemo illum fœdum uul-
 tum aspicere, nemo furialem uocem bonus audire poterat.
 Erant, erant illæ conciones perditorum hominum neces-

P.B.

sario turbulentæ. Habuit de eodem me P. Lentulus consul concionem: concursus est populi Roman factus: omnes ordines, tota in illa concione Italia constitit: egit causam summa cum gravitate, copiaque dicendi; tanto silentio; tanta approbatione omnium, nihil ut umquam videretur tam populare ad populi Roma. aures accidisse. Productus est ab eo Cn. Pompeius, qui se non solum auctorem mea salutis, sed etiam supplicem popul. Rom. exhibuit. huius oratio & pergravis, & grata concioni fuit. sic contendo, nunquam neque sententiam eius auctoritate, neque eloquentiam incunditate fuisse maiorem. Quo silentio sunt auditi de me ceteri principes civitatis? quos iccirco non appello hoc loco, ne mea oratio, si minus de aliquo dixerò, ingrata; si satis de omnibus, infinita esse videatur. Cedo nunc eiusdem illius inimici mei de me eodem ad verum populum in campo Martio concionem. quis non modo approbavit, sed non indignissimum facinus putavit, illum non dicam loqui, sed vivere, ac spirare qui fuit, qui non eius voce maculari rempub. seque, si cum audiret, se clere astringi arbitraretur? Venio ad comitia sue magistratum placet, sue legum. Leges videmus sepe ferri multas: omitto eas, quæ feruntur ita, ut quini, & hi ex alia tribu, qui suffragium ferant, repellantur. de me, quem tyrannum, atque ereptorem libertatis esse dicebat, in illa ruina reipub. dicit se legem tulisse. quis est, qui se, cum contra me ferebatur; inisse suffragium confiteatur? cum autem de me eodem, ex senatus consulto comitijs centuriatis ferebatur, quis est, qui non profiteatur se assuisse, & suffragium de salute mea tulisse? Vera igitur causa popularis debet videri in qua omnes honestates civitatis, omnes aetates, omnes ordines una consentiunt? an in qua furia concitate

tam

tanquam ad fumus reip. conuolant? An, sicubi aderit Gel-
 lius homo, & fratre indignus uiro clarissimo, atq; optimo
 consule, & ordine equeſtri, cuius ille ordinis nomen reti-
 net, ornamenta confecit, id erit populare? est enim homo iste
 populo Rom. deditus. nihil uidi magis, qui, cum eius adole-
 ſcentia in amplissimis honoribus summi uiri L. Philippi ui-
 trici florere potuisset, usq; eo non fuit popularis, ut bona
 se Lus comesset. deinde ex impuro adolescente, & petulante,
 posteaquam rem paternam ab idiotarum diuitijs ad philo-
 sophorum regulam perduxit, Græculum se, atque otiosum
 putari uoluit: studio litterarum se subito dedit. * Nihil sa-
 ne Atæ inuabant: anagnostæ, libelli etiam pro uino saepe
 oppignerabantur: manebat insaturabile abdomem: copiæ
 deficiebant. Itaq; semper uersabatur in spe rerum noua-
 rum: otio, & tranquillitate reip. conseneſcebat. Ecqua sedi-
 tio unquam fuit, in qua non ille princeps? ecquis sedi-
 tiosus, cui ille non familiaris? ecqua turbulenta concio,
 cuius ille non concitator? cui bene dixit unquam bono? be-
 ne dixit immo, quæro fortem, & bonum ciuem non petulan-
 tissime est insectatus? qui, ut credo, non libidinis causâ, sed
 ut plebicola uideretur, libertinam duxit uxorem. is de me
 suffragium tulit, is affuit, is interfuit epulis, & gratula-
 tionibus paricidarum. * in quo tamen est me ultus, cum illo
 ore inimicos est meos suauitatus, qui quasi mea culpa, bona
 perdiderit, ita ob eam ipsam causâ est mihi inimicus, quia
 nihil habet. Virum ego tibi patrimonium eripui, Gelli, an
 tu comedisti? quid? tu meo periculo gurges, ac uorago patri-
 monij belu. bare, ut si ego consul remp. contra te, & gre-
 gales tuos defendissem, in ciuitate esse me nelles? te nemo
 tuorum uidere uult: omnes aditum sermonem, congressum
 tuum fugiunt: te fororis filius Postumius adolescens grauis
 senili

senili iudicio notant, cum in magno numero tutorem liberis non instituit. Sed elatus odio, & meo, & reip. nomine, quorum ille utri sit inimicior, nescio. plura dixi, quam dicendum fuit in finiosissimum, atq; egentissimum gancorem. Illuc reuertor: contra me cum sit actum, capta urbe, atque oppressa, Gellium, Firmidium, Titium, eiusdem modi furias, illis mercenarijs gregibus duces, & auctores fuisse, cum ipse lator nihil ab horum turpitudine, audacia, foribus abhorreret: at, cum de dignitate mea ferebatur, nemo sibi nec ualetudinis excusationem, nec senectutis satis iustam putauit: nemo fuit, qui se non remp. mecum simul reuocare in suas sedes arbitraretur. Vide amicus nunc comitia magistratum. Fuit collegium nuper tribunitium, in quo tres minime, uehementer duo populares existimabantur. ex his, qui populares non habebantur, quibus in illo genere conductarum concionum consistendi potestas non erat, duos à populo Ro. praeatores uideo esse factos: & quantum sermonibus uulgi, & suffragijs intelligere potui, praese populus Ro. ferebat, sibi illum in tribunatu Cn. Domitij animum constantem, & egregium, atq; Q. Ancharij fidem ac fortitudinē, etiamsi nihil agere potuissent, tamen uoluntate ipsa gratam fuisse. Iam de C. Fannio quae sit existimatio, uidemus: quod iudicium populi Ro. in honoribus eius futurū sit, nemini dubiū esse debet. Quid? populares illi duo, quid egerunt? alter, qui tamen se contineret, tulerat nihil, senserat tantum de rep. aliud, atq; homines expectabant, uir & bonus, & innocens, & bonis uiris semper probatus, quod parum uidelicet intellexit in tribunatu, quid uero populo probaretur, & quod illum esse populum Ro. qui in concione erat, arbitratur, non tenuit eū locū, in quem, nisi popularis esse uoluisset, facillime peruenisset: alter, qui

ita se in populari ratione iactarat, ut auspicia, legem Aeli-
 am, senatus auctoritatem consulem, collegas, honorum
 iudicium nihili putaret, adilitatem petiuit cum bonis ui-
 ris, & hominibus primis, sed non prestantissimis opibus,
 & gratia, tribum suam non tulit: Palatinam deniq; per
 quam omnes illae pestes uexare po. Ro. dicebantur, perdidit:
 nec quidquam illis comitijs, quod boni uiri uellent, nisi re-
 pulsam, tulit. Videtis igitur, populum ipsum, ut ita dicam,
 iam non esse popularem, qui ita uehementer eos, qui popu-
 lares habentur, respuat: eos autē, qui ei generi aduersantur,
 honore dignissimos iudicet. Veniamus ad ludos. facit enim,
 iudices, uester iste in me animorum, oculorumq; * contui-
 tus, ut mihi iam licere putem, remissione uti genere dicendi
 comitorum, & concionum significationes interdum uerba
 sunt; nonnumquam uittata, atq; corrupta: theatrales, gla-
 diatorijque confessus dicuntur omnino solere leuitate non-
 nullorum emptos plausus & exiles, & raros excitare. at-
 tamen facile est, cum id sit, quemadmodum, & a quibus
 fiat, & quid integra multitudo faciat, uidere. Quid ego
 nunc dicam, quibus uiris, aut cui generi ciuium maxime
 applaudatur? neminem uestri fallit: sit hoc sane leue: quod P. B.
 non ita est, quoniam optimo cuiq; imperitur. sed, si est le-
 ue, homini graui leue est, ei uero, qui pendet a rebus le-
 uissimis, qui rumore, & (ut ipsi loquuntur) fauore populi
 tenetur, & ducitur, plausum, immortalitatem; sibilum, mor-
 tem uideri necesse est. Ex te igitur, Scaure, potissimum que-
 ro, qui ludos apparatus, magnificentissimosq; fecisti.
 ecquis istorum popularium tuos ludos aspexerit? ecquis
 se theatro, populoq; Ro. commiserit? Ipse ille maxime ludus
 non solum spectator, sed actor, & acroama, qui omnia so-
 roris embolia nouit, qui in cætum mulierū pro psaltria ad
 duci

ducitur, nec tuos ludos aspexit in illo ardenti tribunatu suo,
 nec ullos alios, nisi eos, a quibus uix uivus effugit. Semel,
 inquam, se ludis homo popularis commisit omnino; cum in
 templo Virtutis honos habitus esset uirtuti, Caijque Marij
 conseruatoris huius imperij monumentum municipi eius,
 & reipub. defensori sedem ad salutem praeuississet. quo qui-
 dem tempore, quid populus Romanus sentire se ostende-
 rit, utroque in genere declaratum est: primo, cum audito
 S.C. auctori ipsi, atque absenti senatui plausus est ab uni-
 uersis datus: deinde, cum senatoribus singulis spectatum
 e senatu redeuntibus, cum uero ipse, qui ludos faciebat, cō-
 sul assedit, stantes, & manibus passis gratias agentes, &
 lacrymantes gaudio, suam erga me beneuolentiam, ac mi-
 sericordiam declararunt. At cum ille furibundus incitata
 illa sua uicordi mente, uenisset; uix se populus Rom. tenuit:
 uix homines odium suum a corpore eius impuro, atque in-
 fando represserunt: uoces quidem, * & palmarum inten-
 tus, & maledictorum clamorem profuderunt. Sed quid ego
 populi Ro. animum, uirtutemque commemoro libertatem
 iam ex diuturna seruitute respicientis in eo homine, cui
 tum petenti iam adilitatem ne histriones quidem coram se-
 denti pepercerunt? Nam cum ageretur togata, * simu-
 lans, ut opinor, caterua tota, * clarissima contentione in
 ore impuri hominis imminens concionata est. “ Huic uir-
 tute tua, & post, “ Principia, atque exitus uitiosae uite.
 sedebat exanimatus: & is, qui antea cantorum comitio
 conciones celebrare suas solebat, cantorum ipsorum uoci-
 bus, eieciatur. Et quoniam facta mentio est ludorum,
 ne illud quidem praetermittam, in magna uarietate senti-
 tiarum, numquam ullum fuisse locum, in quo aliquid a poeta
 dictum cadere in tempus nostrum uideretur, quod aut po-

pulum uniuersum fugeret, aut non exprimeret ipse actor.
 Et quæso, hoc loco, iudices, ne qua me leuitate ductum ad
 insolitum genus dicendi labi putetis, si de poetis, de histrio-
 nibus, de ludis in iudicio loquar. Non sum tam ignarus iu-
 dices, causarum, non tam insolens in dicendo, ut omni ex
 genere orationem aucuper, & omnes undiq; flosculos, car-
 pam, atq; delibem. Scio quid grauitas uestra, quid hæc ad-
 uocatio, quid illi conuentus, quid dignitas P. Sextij, quid
 periculi magnitudo, quid atas, quid honos meus postulet,
 * Sed mihi sumpsit hoc loco doctrinam quandam inuentuti,
 qui essent optimates, in ea explicanda demonstrandum est,
 non esse populares omnes eos, qui putentur. Id facillime con-
 sequar, si uniuersi populi iudicium uerum, & incorruptum,
 & si intimos sensus ciuitatis expressero. Quid fuit illud,
 quod recenti nuntio de illo s. c. quod factum est in templo
 Virtutis, ad ludos, scenamq; perlato, confessu maximo, sum-
 mus artifex, & mehercule, semper partium in rep. tam-
 quam in scena* optimatum flens, & recenti lætitia, & mi-
 sto dolore, ac desiderio mei egit, aperte multo grauioribus
 uerbis meam causam, quam egomet de me agere potuis-
 sem? summi enim poeta ingenium non solum arte sua, sed
 etiam dolore exprimebat.

* Quam enim certo animo, qui remp. adiuuerit, steterit
 cum Achillis, uobiscum me stetisse dicebat, uestros ordines
 demonstrabat, reuocabatur ab uniuersis.

* e dubia, Nec dubitarit uitam offerre, nec capiti pe-
 percerit. Hæc quantis ab illo clamoribus agebantur! cum
 iam omisso gestu, uerbis poetæ, & studio auctoris, & exp-
 lationi nostræ plauderetur.

* Summum amicum summo in bello,
 (nam illud ipse actor adiungebat amico animo, & fortas-
 sis

sis homines propter aliquod desiderium approbabant)

“Summo ingenio praeditum.

Tum illa quanto cum gemitu populi Rom. ab eodem paullo post, in eadem fabula sunt acta!

“O pater

Me, me ille absentem, ut patrem deplorandum putarat, quem Q. Catulus, quem multi alij sepe in senatu patrem patriae nominarant, quanto cum fletu de illis nostris incendijs, ac ruinis, cum patrem pulsum, patriam afflictam deploraret, domum incensam, eversamq; sic egit, ut, demonstrata pristina fortuna, cum se conuertisset,

“Hæc omnia uidi inflammari:

fletum etiam inimicis, atque inuidijs excitaret. Pro dij immortales, quid illa, quemadmodum dixit idem? quæ mihi quidem ita & acta, & scripta uidentur esse, ut uel a Catulo, si reuixisset, præclare posse dici uiderentur. is enim libere reprehendere, & accusare populi nonnumquam temeritatem solebat, aut errorem senatus,

“O ingratici Argiui, inanes Graij, immemores benefici.

Non erat illud quidem uerum. non enim ingrati, sed miseri, quibus reddere salutem, a quo acceperant, non liceret: nec unus in quemquam unquam gratior, quam in me uniuersi. sed tamen illud scripsit disertissimus poeta pro me, egit fortissimus actor, non solum optimus de me, cum omnes ordines demonstraret, senatum, equites Romanos, uniuersum populum Rom. accusaret.

“Exsulare finitis, siuistis pelli, pulsum patimini. Quæ tum significatio fuerit omnium, quæ declaratio uoluntatis ab uniuerso populo Romano in causa hominis non popularis, equidem audiebam: existimare facilius possunt, qui

adfuerunt. Et quoniam me huc prouexit oratio, histrio ca-
 sum meum toties collacrymauit, cum ita dolenter ageret
 causam meam, ut uox eius illa praeclara, lacrymis impe-
 diretur. neq; poeta, quorum ego semper ingenia dilexi, tem-
 pori meo defuerunt: eaque popul. Roma. non solum plausu,
 sed etiam gemitu suo comprobauit. Vtrum igitur hac Ae-
 sopus potius pro me, aut Attium dicere oportuit, si pop.
 Roma. liber esset, an principes ciuitatis? Nominatim sum
 appellatus in Bruto, Tullius, "qui libertatem ciuibus sta-
 biliuerat: millies reuocatum est. Parumne uidebatur, popu-
 lum Roma. iudicare, id a me, & a senatu esse constitutum,
 quod perditii ciues sublatum per uos criminabantur? Ma-
 ximum uero populi Roma. iudicium uniuerso confesso gla-
 diatorio declaratum est. erat enim munus Scipionis, dignum
 & eo ipso, & illo Q. Metello, qui dabatur. Id autem spe-
 ctaculi genus erat, quod omni frequentia, atq; omni genere
 hominum celebratur, quo multitudo maxime delectatur,
 In hunc confessum P. Sextius tribunus pleb. cum ageret
 nihil aliud in eo magistratu, nisi meam causam, uenit, &
 se populo dedit, non plausus cupiditate, sed, ut ipsi inimici
 nostri uoluntatem uniuersi populi uiderent, uenit (ut scitis)
 ad columnam Maeniam: tantus est ex omnibus spectaculis
 usq; a Capitolio, tatus ex fori cancellis plausus excitatus,
 ut numquam maior consensus, aut apertior popu. Rom. uni-
 uersi fuisse ulla in causa diceretur. Vbi erant tum illi con-
 cionum moderatores, legum domini, ciuium expulsores
 aliusne est aliquis improbis ciuibus peculiaris populus,
 cui nos offensi, inuisiq; fuerimus? Equidem existimo, nullum
 tempus esse frequentioris populi, quam illud gladiatorium,
 neq; concionis ullius, neq; uero ullorum comitorum. Hæc
 igitur innumerabilis hominum multitudo, hæc pop. Roma.

e e e

tanta

tanta significatio sine ulla uarietate uniuersi, cum illis ipsis diebus de me actum iri putaretur, quid declarauit, nisi optimorum ciuium salutem, & dignitatem populo Ro. caram esse uniuerso? At uero & ille tribunus pleb. qui de me non patris, aui, proaui, maiorum denique suorum omnium, sed Græculorum instituto concionem interrogare solebat. Velletne me redire: & cum erat reclamatum semiuinis mercenariorum uocibus, populum Ro. negare dicebat: is, cum quotidie gladiatores spectaret, numquã est conspectus: cum ueniret, emergebat subito, cum sub tabulas subrepsisset, ut

“ Mater te appello-
diciturus uideretur. Itaq; illa uia latebrosa, qua spectatum ille ueniebat, Appia iam uocabatur. Qui tamen quoquo tempore conspectus erat, non modo gladiatores, sed equi ipsi gladiatorũ repentinis sibilis extimescebant. Videtisne igitur, quantum inter popul. Roma. & concionem intersit? deminos concionum omni odio populi notari: quibus autem consistere in operariũ concionibus non liceat, eos omni popul. Rom. significatione decorari? Tu mihi etiam M. Attilium Regulum cõmemoras, qui redire ipse Carthaginem sua uoluntate ad supplicium, quam sine his captiuis, a quibus ad senatum missus erat, Romæ manere maluerit? & mihi negas optandum reditum fuisse, per familias comparatas, & homines armatos? uim scilicet ego desiderauit, qui dum uis fuit, nihil egi: & quem, si uis non fuisset, nulla res labefactare potuisset? Hunc ego reditum repudiarem, qui ita florens fuit, ut uerear, ne quis me studio gloriæ putet idcirco exisse, ut ita redirem? Quem enim umquam senatus ciuem, nisi me, nationibus exteris commẽdauit? cuius umquam propter salutem, nisi meam, senatus publice socijs populi Roma. gratias egit? de me uno P. C. decreuerunt, ut

qui

qui provincias cum imperio obtinerent, qui quaestores, legatiq; essent, salutem, & uitam meam custodirent. In mea una causa post Romam conditam factum est, ut litteris consularibus ex senatusconsulto cuncta ex Italia, omnes, qui remp. saluam uellent, conuocarentur. quod numquam senatus in uniuersa reip. periculo decreuit, id, in unius meae salute conseruanda, decernendum putauit. Quem curia magis requisit? quem forum luxit? quem aequae ipsa tribuna- lia desiderauerunt? omnia discessu meo deserta, horrida, muta, plena luctus, & mæroris fuerunt. Quis est Italiae locus, in quo non fixum sit in publicis monumentis studium salutis meae, testimonium dignitatis? Nam quid ego illa de me diuina senatusconsulta commemorem? uel quod in templo Iouis optimi maximi factum est, cum uiris, qui triper- titas orbis terrarum oras, atq; regiones tribus triumphis adiunctas huic imperio notauit, de scripto sententia dicta, mihi uni testimonium patriæ conseruatae dedit: cuius senten- tiam ita frequentissimus senatus secutus est, ut unus dissem- tiret hostis: idq; ipsum tabulis publicis mandaretur ad me- moriam posteritatis sempiternam? uel quod est postridie decretum in curia, populi ipsius Ro. & eorum, qui ex mu- nicipijs conuenerant, admonitu, ne quis de caelo seruaret, ne quis moram ullam afferret? si quis aliter fecisset, eum pla- ne euerforem reip. fore, idq; senatum grauissime laturum: & ut statim de eius facto referretur? Qua grauitate sua cum frequens senatus nonnullorum scelus, audaciamq; tax- aasset; tum illud addidit* nisi diebus quinque, quibus agi de me potuisset, non esset actum, redirem in patriam, dignitate omni recuperata. decreuit eodem tempore senatus, ut ijs, qui ex tota Italia salutis meae causa conuenerant, agerentur gratiae: atq; ut iidem ad res redeuntes, ut uenirent, roga-

rentur. Hæc erat studiorū in mea salute contentio, ut ij; qui a senatu de me rogabātur, iidem senatui pro me supplicarent. Atq; ita in his rebus unus est solus inuentus, qui ab hac tam impensa uoluntate bonorum palam dissideret, ut etiam Q. Metellus C O S. qui mihi uel maxime ex magnis contentionibus reip. fuisset inimicus, de mea salute retulerit, qui excitatus cum summa auctoritate P. Seruiliū, tum incredibili quadam grauitate dicēdi, cum ille omnes prope ab inferis euocasset Metellos, & ad illius generis, quod sibi cum eo commune esset, dignitatem, propinqui sui mentem a Clodianis latrocinij; deflexisset: cumq; eum ad domestici exempli memoriam, & ad unum dicto citius Metelli casum uel gloriosum, uel grauē conuertisset, collacrymauit, ut uir egregius, ac uere Metellus, totumq; se P. Seruilio dicenti etiam tum tradidit. nec illam diuinam grauitatem, plenam antiquitatis, diutius homo eiusdem sanguinis potuit sustinere, & mecum absens beneficio redijt in gratiam. Quod certe, si est aliquis sensus in morte præclarorū uiroꝝ, cū omnibus Metellis, tum uero uni uiro fortissimo, & præstantissimo ciui grauissimum fratri suo fecit, socio laborū, periculorum, consiliorum meorum. Reditus uero meus qui fuerit, quis ignorat? quemadmodum mihi aduenienti tāquam totius Italia, atq; ipsius patriæ dexterā porrexerint Brundisini: cum ipsis nonis Sextilibus idem dies aduentus mei fuisset, * qui reditus natalis: idem carissima filia, quam ex grauiissimo cum primū desiderio, luctuq; conplexi: idem etiam ipsius coloniæ Brundisinae: idem * & salutis: cumq; me domus eadem optimorum, & doctissimorū uiroꝝ Lenij Flacci & patris, & fratris eius letissima accepisset, quæ proximo anno merens receperat, & suo præsidio periculoq; defenderat: cumq; itinere toto urbes Italiae festos dies

agere

agere aduentus mei uidebantur, uia & multitudine legato-
 rum undiq; missorum celebrabatur: ad urbem accessus in-
 credibili hominum multitudine & gratulatione florebat:
 iter a porta, in Capitolium ascensus, domum reditus erat
 eiusmodi, ut summa in letitia illud dolorem, ciuitem tam
 gratam, tam miseram, atq; oppressam fuisse. Habes igitur,
 quod ex me quaesisti, qui essent optimates: non est natio, ut
 dixisti: quod ego uerbum agnoui. est enim illius, a quo uno
 maxime P. Sextius se oppugnari uidet, hominis ciuis, qui
 hanc nationem deleri, & concidi cupiuit: qui C. Caesarem,
 mitem hominē, & a caede abhorrentē saepe increpuit, saepe
 accusauit, cum affirmaret, illum numquam, dum hac natio
 uiueret, sine cura futurū. nihil profecit de uniuersis: de me
 agere nō destitit: me oppugnauit primum per indicem Vet-
 tium, quem in concione de me, & de clarissimis uiris inter-
 rogauit, in quo tamen eos ciues coniunxit eodem periculo,
 & crimine, ut a me inierit gratiam, quod me cum amplif-
 simis, & fortissimis uiris congregauit. Sed postea mihi nul-
 lo meo merito, nisi quod bonis placere cupiebam, omnes est
 insidias sceleratissime machinatus. Ille ad eos, a quibus
 audiebatur, quotidie aliquid de me afferbat: ille hominem
 mihi amicissimum Cn. Pompeium monebat, ut meā domum
 metueret, atq; a me ipso caueret: ille se sic cum inimico meo
 copularat, ut illum meae proscriptionis, quam adiuuabat
 Sex. Clodius, homo ijs dignissimus, quibus cum uiuit, tabu-
 lam esse, se scriptorem diceret, ille unus ordinis nostri, di-
 scessu meo, luctu uestro palam exsultauit, de quo ego, cum
 quotidie rueret, uerbum feci, iudices, nūquam: neq; putari,
 cum omnibus machinis, ac tormentis, uis, exercitu, copijs
 oppugnarer, de uno sagittario me queri conuenire. Acta
 mea, ait sibi displicere, quis nescit? qui legem eā cōtemnat,

quæ dilucide uetat gladiatores biennio, quo quis petierit,
 aut petiturus sit, dare. In quo eius temeritatē satis mirari,
 iudices, non queo. facit apertissime contra legem: facit is,
 qui neq; elabi ex iudicio iucunditate sua, neq; emitti gra-
 tia potest, neq; opibus, & potentia leges, ac iudicia perfrin-
 gere. Quæ res hominem impellit, ut sit tam intemperans?
 ista nimia gloriæ cupiditate familiam gladiatoriam credo
 nactus est, speciosam, nobilem, gloriosam: norat studia po-
 puli: uidebat clamores, & concursus futuros. Hac expe-
 ctatione elatus homo flagrans cupiditate gloriæ, tenere se
 non potuit, quin hos gladiatores induceret, quorum esset
 ipse pulcherrimus. Si ob eam causam peccaret, & pro re-
 centi populi Rom. in se beneficio, populari studio elatus, ta-
 men ignosceret nemo. cum uero ne de uenalibus quidem
 homines electos, sed est ergastulis emptos, nominibus gla-
 diatorijs ornarit, & sortito alios Sammites, alios Prouoca-
 tores fecerit: tanta licentia, tanta legum contemptio, ne nõ
 habitura sit exitũ, pertimescit? Sed habet defensiones duas:
 primum, Do, inquit, bestiarios: lex est scripta de gladiato-
 ribus. festiue, accipite aliquid etiam acutius. dicit, se non
 gladiatores, sed unum gladiatorem dare, & totam adilita-
 tem in munus hoc transtulisse. Præclara adilitas, unus leo,
 ducenti bestiarij. Verum utatur hac defensione, cupio eum
 suæ causæ confidere. Solet enim tribunos plebis appellare.
 & uĩ iudicium disturbare, cum diffidit, quem non tam ad-
 miror, quod meam legem contemnat hominis inimici, quã,
 quod statuat omnino consularẽ legem nullam putare. Aci-
 liam, Didiam, Liciniam, Iuniam contempsit. etiamne eius,
 quem sua lege, & suo beneficio ornatum, munitum, arma-
 tum solet gloriari, C. Casaris legem de pecunijs repetundis
 non putat esse legem? & aiunt alios esse, qui acta Casaris
 resim

rescindant, cum hac optima lex, & ab illo socero eius, & ab hoc affectu negligatur? Et cohortari ausus est accusator in hac causa uos, iudices, ut aliquando essetis seueri, aliquando medicinam adhiberetis reip. Non est ea medicina, cum sana parti corporis scalpellum adhibetur, atq; integer: carnificina est ista, & crudelitas. hi medentur reipub. qui exsecrât pestem aliquam, tamquam strumam, ciuitatis. Sed, ut extremū habeat aliquid oratio mea, & ut ego ante dicendi finem faciam, quam uos me tam attente audiendi, concludam illud de optimatibus, eorumque principibus, ac reip. defensoribus: uosq; adolescentes, & qui nobiles estis, ad maiorum uestrorum imitationem excitabo: & qui ingenio, & uirtute nobilitatem potestis consequi, ad eam rationem, in qua multi homines noui & honore, & gloria floruerunt, cohortabor. Hæc est una uia, mihi credite, & laudis, & dignitatis, & honoris, a bonis uiris, sapientibus, & bene natura constitutis laudari, & diligi: nosse descriptionem ciuitatis a maioribus nostris sapientissime constitutam: qui, cum regum potestatem non tulissent, ita magistratus annuos creauerunt, ut consilium senatus reip. præponerent sempiternum: deligerentur autem in id consilium ab uniuerso populo, aditusq; in illum summū ordinem omnium ciuium industriæ, ac uirtuti pateret. senatum reipub. custodem, præsidem, propugnatorem collocauerunt. huius ordinis auctoritate uti magistratus, & quasi ministros grauissimi consilij esse uoluerunt: senatum autem ipsum proximorum ordinum splendore confirmari, plebis libertatem, & commoda tueri, atq; augere uoluerunt. hæc qui pro uirili parte defendunt, optimates sunt, cuiuscumq; sint ordinis: qui autem præcipue suis ceruicibus tanta munia, atq; remp. sustinent, ij semper habitii sunt optimatum principes,

pes, auctores & conseruatores ciuitatis. Huic hominum generi fateor, ut ante dixi, multos aduersarios, inimicos, inuidos esse, multa proponi pericula, multas inferri iniurias, magnos esse experiundos, & subcundos labores: sed mihi omnis oratio est cum uirtute, non cum desidia: cum dignitate, non cum uoluptate: cum ijs, qui se patriæ, qui suis ciuibus, qui laudi, qui gloria, non qui somno, & conuiujs & delectationi natos arbitrantur. Nam, si qui uoluptatibus ducuntur, & se uitiorum illecebris, & cupiditatum lenocinijs de diderunt, missos faciant honores, nec attingant rep. patiantur uiros fortes labore, se otio suo perfrui. qui autem bonam famam bonorum, que sola uere gloria nominari potest, expetunt, alijs otium quærere debent, & uoluptates, non sibi. sudandum est his pro communibus commodis, ad eundæ inimicitia, subeundæ sæpe pro rep. tempestates: cum multis audacibus, improbis, nonnumquã etiam potentibus, dimicandum. Hæc audiuius de clarissimorum uirorũ consilijs, & factis, hæc accepimus, hæc legimus. neq; eos in laude positos uidemus, qui incitarunt aliquando populi animos ad seditionẽ, aut qui largitione cæcarunt mentes imperitorum, aut qui forteis, & claros uiros, & bene de rep. meritos in inuidiam aliquam uocauerunt. leueis hos semper nostri homines, & audaces, & malos, & perniciosos ciues putauerunt. At uero, qui horum impetus, & conatus represserunt, qui auctoritate, qui fide, qui constantia, qui magnitudine animi, consilijs audacium restiterunt: ij graucs, ij principes, ij duces, ij auctores huius dignitatis, atq; imperij semper habiti sunt. Ac, ne quis ex nostro, aut aliquorum præterea casu hanc uitæ uiam pertimescat unus in hac ciuitate, quem quidem ego possim dicere, præclare uir de republica meritus L. Opimius indignissime concidit:

dit : cuius monumentum celeberrimum in foro, sepulcrum
 desertissimum in littore Dyrrachino relictum est. Atque
 hunc tamen flagrantem inuidia propter interitum C. Grac-
 chi, semper ipse populus Rom. periculo liberauit: alia qua-
 dam ciuem egregium iniqui iudicij procella peruertit. cæ-
 teri uero aut repentina ui perculsi, ac tempestate populari,
 per populum tamen ipsum recreati sunt, atque reuocati,
 aut omnino inuulnerati, inuolatiq; uixerūt. At uero ij, qui
 senatus consilium, qui auctoritatem honorum, qui instituta
 maiorum neglexerunt, & imperitia, aut concitata uul-
 tudini iucundi esse uoluerunt; omnes fere reipubl. penas
 aut presentis morte, aut turpi exsilio dependerunt. Quod
 si apud Athenienses, homines Græcos, longe a nostrorum
 hominum grauitate disiunctos, non deerant, qui rempub.
 contra populi temeritatem defenderent, cum omnes, qui
 ita fecerant, e ciuitate eijcerentur: si Themistoclem il-
 lum conseruatorem patriæ non deturruit a rep. defendenda
 nec Milciadis calamitas, qui illam ciuitatem paullo ante
 seruauit, nec Aristidis fuga, qui unus omnium iustissimus
 fuisse traditur: si postea summi eiusdem ciuitatis uiri, quos
 nominatim appellari non est necesse, propositis tot exem-
 plis iracundiæ, leuitatisq; popularis, tamen suam rempub.
 illam defenderunt: quid nos tandē facere debemus? primum
 in ea ciuitate nati, unde orta mihi grauitas, & magnitudo
 animi uidetur; tum in tanta gloria insistentes, ut omnia
 humana leuiora uideri debeant? deinde ad eam rempub. tuen-
 dam aggressi, quæ tanta dignitate est, ut eam defendentem
 occidere non aliud sit, quàm oppugnantem rerum potiri? Ho-
 mines Græci, quos antea nominauī, inique a suis ciuibus
 dammati, atque expulsi, tamen, quia bene sunt de suis ciui-
 tatibus meriti, tanta hodie gloria sunt, non in Græcia solum,

sed etiam apud nos, atque in ceteris terris, ut eos, a quibus illi oppressi sunt, nemo nominet, horum calamitatem dominationi illorum omnes anteponant. Quis Carthaginensium pluris fuit Hannibale consilio, uirtute, rebus gestis? qui unus cum tot imperatoribus nostris per tot annos de imperio, & de gloria decertauit. Hunc sui ciues e ciuitate eiecerunt: nos etiam hostem litteris nostris, & memoria uidemus esse celebratum. Quare imitemur nostros Brutos, Camillos, Abalas, Decios, Curios, Fabricios, Maximos, Scipiones, Lentulos, Aemilios, innumerabiles alios, qui hanc rempubl. stabiliuerunt: quos equidem in deorum immortalium cœtu, ac numero repono: amemus patriam, pareamus senatui, consulamus bonis: praesentes fructus negligamus, posteritati, & gloriae seruiamus: id esse optimum putemus, quod erit rectissimum: speremus, quæ uolumus, sed quod acciderit, feramus: cogitemus denique corpus uirorum fortium, magnorumque hominum esse mortale, animi uero motus, & uirtutis gloriam sempiternam: neque hanc opinionem si in illo sanctissimo Hercule consecratam uidemus, cuius corpore ambusto uitam eius, & uirtutem immortalitas excepisse dicitur, minus existimemus, eos, qui hanc tantam rempu. suis consilijs, ac laboribus aut auxerint, aut defenderint, aut seruarint, esse immortalem gloriam consecuturos. Sed me repente, iudices, de fortissimorum, & clarissimorum ciuium dignitate, & gloria dicentem, & plura etiam dicere parantem, horum aspectus in ipso cursu orationis repressit. uideo P. Sextium meæ salutis, uestræ auctoritatis, publicæ causæ defensores, propugnatores, auctores, reum uideo hunc pro textatam eius filium oculis lacrymantibus me intuentem: uideo Milonem uindictæ uestræ libertatis, custodem salutis meæ, subsidium afflictæ reip. extinctoræ do-

mestici latrocinij, represso rem cædis quotidiana, defensorē
 templorum atq; tectorum, præsidium curiæ, sordidatum, &
 rem: nideo P. Lentulum, cuius ego patrem deum, ac patrem
 statuo fortunæ, ac nominis mei, & fratris, rerumq; no-
 strarum, in hoc misero squalore, & sordibus: cui superior
 annus diem & uirilem patris, & prætextatam populi iu-
 dicio togam dederit, hunc hoc anno in hac toga, rogationis
 iniustissimæ subitam acerbitatem pro patre fortissimo, &
 clarissimo ciue deprecantem. Atq; hic tot, & talium ciuū
 squalor, hic luctus, hæc sordes susceptæ sunt propter unū me,
 quia me defenderunt, quia meum casum, luctumq; dolue-
 runt, quia me lugenti patriæ, flagitanti senatui, poscenti
 Italiæ, uobis omnibus oratibus reddiderūt. Quod tantū est
 in me scelus? quid tantopere deliqui illo, illo die, cum ad uos
 indicia, litteras, cōfessiones cōmunis exitij detuli? cū parui
 uobis? At, si scelestum est, amare patriā, pertuli pœnarum
 satis: enersa domus est, fortuna uexata, dissipati liberi, rap-
 tata coniux, frater optimus, incredibili pietate, amore
 inaudito, maximo in squalore uolutatus est ad pedes inimi-
 cissimorum: ego pulsus aris, focus, dijs penatibus, distractus
 a meis, carui patria, quā (uti leuissime dicam) certe tere-
 ram: pertuli crudelitatem inimicorum, scelus infidelium,
 fraudem inuidorum. Si hoc non est satis, quod hæc omnia
 deleta uidentur reditu meo, multo mihi, multo, inquam, iu-
 dices, præstat, in eandem illā recidere fortunam, quā tantā
 importare meis defensoribus, & conseruatoribus calami-
 tatem. An ego in hac urbe esse possum, his pulsus, qui me
 huius urbis compotē fecerunt? non ero, non potero esse iu-
 dices: neq; hic umquā puer, qui his lacrymis, qua sit pietate
 declarat, amisso patre suo propter me ipsum, me incolu-
 mem uidebit: nec, quotiescamque me uiderit, ingemiscet.

ac pestem suam, & patris sui sese dicit uidere. Ego uero uos in omni fortuna, quaecumque erit oblata, complectar: nec me ab ijs, quos meo nomine sordidatos uidetis, unquam ulla fortuna diuellet, neq; ea nationes, quibus me senatus commendauit, quibus de me gratias egit, hunc exsulem propter me sine me uidebunt. Sed hæc dij immortales, qui me suis templis aduenientem receperunt, stipatum ab his uiris, & P. Lentulus consul, atq; ipsa respub. qua nihil est sanctius, uestra potestate, iudices, commiserunt. uos hoc iudicio omnium bonorum mentes confirmare, improborum reprimere potestis: uos his ciuibus uti optimis, uos me reficere, & renouare rempubl. potestis. Quare uos obsecror, atque obsecro, ut, si me saluum esse uoluistis, eos conseruetis, per quos me recuperauistis.

IN VATINIUM.

O R A T I O XXXIII.

P. 29.

SI tua tantummodo, Vatini, quid indignitas postulareret, spectare uoluisset, fecissem id, quod his uehementer placebat, ut te, cuius testimonium propter turpitudinem uitæ sordesque domesticas nullius momenti putaretur, tacitus dimitterem. nemo enim horum aut ita te refutandum, ut grauem aduersarium, aut ita rogandum, ut religiosum testem arbitrabatur. sed fui paullo in te intemperantior fortasse